

Theoretische leidraad, Draaiboek en Praktische leidraad

ANKIE

ANders KIEzen

Kiezen doe je nooit alleen

ANders KIEzen

ANKIE

www.dbo-ankie.eu

Dienst Beroepsopleiding
departement Onderwijs en Vorming

Woord van dank

Bij de realisatie van dit eindproduct van het project Ankie kunnen we niet anders dan met een zekere trots terugblikken op het bereikte resultaat.

Het minste dat we kunnen zeggen, is dat we in het onderwijslandschap een en ander hebben losgemaakt wat betreft de thema's die we in het project Ankie aan bod laten komen.

Voor de mogelijkheid die we daartoe hebben gekregen gaat onze dank in de eerste instantie uit naar het Europees Sociaal Fonds Vlaanderen, voor de aanvaarding en subsidiëring van het project. Zonder deze ondersteuning zou het project nooit gevoerd zijn geweest.

Een bijzonder woord van dank gaat naar het departementshoofd, de lectoren en de studenten van de Lerarenopleiding Ledeganck van de Hogeschool Gent. Het is alleen dank zij hun enorme inspanningen dat het project in de basisscholen kon gevoerd worden. Heel speciaal willen we een woord van appreciatie en dank richten aan de twee projectmedewerkers in de Lerarenopleiding Ledeganck, die zich in alle omstandigheden volledig hebben ingezet voor het welslagen van het project. Hun inspanningen kunnen niet genoeg naar waarde worden geschat.

We kunnen ook niet voorbijgaan aan de inspanningen en interesse van alle basisscholen, die bij het project Ankie waren betrokken. Hun aanwezigheid op de infosessies en hun positieve medewerking tijdens de testfase zijn uiterst welkom geweest om een stap te zetten naar de realisatie van randvoorwaarden voor genderbewust leren kiezen in het basisonderwijs.

Tenslotte waren er ook een aantal externe actoren (TOS21, TOFAM, Techniek is Overall, Agoria, PBD Stad Gent, ...), die door de inbreng van hun kennis en kunde de affiniteit met de onderwerpen, vooral met de optie technologie, bij alle betrokkenen hebben vergroot.

Inhoud

Voorwoord	7
Theoretische Leidraad	9
1 Inleiding	11
2 Projectdoelstellingen	13
2.1 Hoofddoelstelling	13
2.2 Subdoelstellingen	13
2.2.1 Genderbewuste studie – en beroepskeuze	13
2.2.2 Concrete en correcte informatie	15
2.2.3 Een vrouwvriendelijk imago van de sector creëren	15
3 Begripsomschrijving	16
3.1 Kiezen	16
3.1.1 Zelfconceptverheldering	16
3.1.2 Horizonverruiming	17
3.1.3 Keuzevaardigheden	17
3.2 Gender	17
3.3 Techniek en technologie	18
4 Ontwikkelingsdoelen, eindtermen en basiscompetenties	19
4.1 Ontwikkelingsdoelen en eindtermen	19
4.2 Basiscompetenties voor de leerkracht kleuter- en lager onderwijs	19
5 Acties binnen onderwijs	20
5.1 Macroniveau	20
5.2 Micro- en mesoniveau	21
5.2.1 Middelen, ruimte en tijd	21
5.2.2 Samenwerking	23
5.2.3 Professionalisering van het leerkrachtenteam	25
6 Krachtige leeromgeving	26
6.1 Inrichting	26
6.1.1 Werkvormen	26
6.1.2 Begeleiding	28
6.1.3 Materiaal en ruimte	29
6.2 Basisprincipes	30
6.2.1 Motivatie, activiteit en differentiatie	30
6.2.2 Welbevinden en betrokkenheid	31
6.2.3 Technologie is een volwaardig leermiddel	33
6.2.4 Roldoorbrekend werken en genderbewust onderwijzen	38
6.2.5 Leergebiedoverschrijdend werken	39
7 Pijlers	41
7.1 Zelfconceptverheldering	41
7.2 Horizonverruiming	43
7.3 Keuzevaardigheden	44
7.4 Probleemoplossend en ontdekkend leren	45
7.5 Gelijke kansen voor alle talenten	46
7.5.1 Het kind	46
7.5.2 De leerkracht	51
8 Besluit	54
9 Aanbevolen literatuur	56

Draaiboek

1	Inleiding	5
2	Context	6
	2.1 De Hogeschool Gent	6
	2.2 De Lerarenopleiding Ledeganck	6
	2.2.1 Situering	6
	2.2.2 Ondersteuning	7
3	Streefdoelen	8
	3.1 Subdoelstellingen	8
	3.1.1 Zelfconceptverheldering	8
	3.1.2 Horizonverruiming	8
	3.1.3 Kiezen	9
4	Actoren	10
	4.1 De studenten	10
	4.2 De lectoren	10
	4.3 De basisscholen	10
5	Samenwerkingsverbanden	11
	5.1 Techniek = Overall	11
	5.2 Expose - Sossissi Pepperoni	12
	5.3 Roger van Overstraeten Society (RVO-Society)	12
	5.4 TOS21: Techniek Op School voor de 21ste eeuw	13
	5.5 Pedagogische begeleidingsdienst Stad Gent (PBD)	14
	5.6 Associatie Universiteit Gent	14
	5.7 Agoria - TOFAM	14
	5.8 Bedrijven	15
	5.9 Basisscholen	15
6	Projectfasen in de Lerarenopleiding Ledeganck: chronologisch verslag	16
	6.1 Voorbereidende fase: analyse van de situatie	16
	6.2 Planningsfase: praktische aanpak in de school	19
	6.3 Uitvoerende fase: aan de slag met Ankie	20
	6.4 Evaluatie- en slotfase: Ankie als deel van de opleiding	23
7	Positieve aspecten	25
8	Valkuilen	26
9	Aanbevelingen voor de toekomst: werk aan de winkel	27

Praktische Leidraad

1	Leeswijzer	3
	1.1 Continuïteit	3
	1.2 Thema's	4
	1.3 Aandachtspunten	4
	1.4 Ontwikkelingsdoelen en eindtermen	5
	1.5 De database	5

Voorwoord

De leidraad die hier voor U ligt omvat drie thematisch onderscheiden delen.

Het eerste deel omvat de theoretische leidraad van het project. Een belangrijk tweede deel sluit daar bij aan: het draaiboek van de projectvoering binnen het Departement Lerarenopleiding van de Hogeschool Gent, waarmee we uit eigen ervaringen en resultaten andere hogescholen wegwijs willen maken in de implementatie van het project in de eigen instelling. In het derde deel koppelen we de praktijk aan de theorie: we geven een aantal praktische voorbeelden voor een mogelijke uitwerking van het project in de basisschool.

In een eerste hoofdstuk van de leidraad willen we duidelijk de doelstellingen van het project onderstrepen: zowel algemeen, als de concrete vertaling naar de praktijk. Het volgende hoofdstuk sluit daar onmiddellijk op aan met een beschrijving van de begrippen, zoals we die in de leidraad veelvuldig gebruiken.

In het derde hoofdstuk koppelen we, in het kader van het project Ankie, de doelstellingen van het project aan verschillende ontwikkelingsdoelen van het kleuteronderwijs en eindtermen van het lager onderwijs én aan de basiscompetenties van de leerkracht basisonderwijs.

Het vierde hoofdstuk verwijst naar de huidige visie en de realisaties binnen het onderwijs in het algemeen en koppelt daaraan aandachtspunten en mogelijkheden om het project op school- of scholengroepniveau te implementeren.

Hoofdstuk vijf tekent de voorwaarden voor een krachtige leeromgeving. We stellen een model van praktische organisatie voor (werkvormen, begeleiding, materiaal en ruimte), en in een tweede deel een aantal pedagogische basisprincipes, die de implementatie van het project kunnen en moeten ondersteunen.

Het zesde hoofdstuk behandelt de pijlers, waarop het project zijn fundamenten wil leggen: zelfconceptverheldering, horizonverruiming, keuzevaardigheden, probleemoplossend en ontdekkend leren, gelijke kansen voor alle talenten. Verder hebben we aandacht voor leer- en onderwijsstijlen en onderstrepen we het belang van een kindvolgsysteem.

Een uitgebreide bibliografie sluit deze theoretische leidraad af.

Het draaiboek ter intentie van de hogescholen is de neerslag van alle initiatieven, die in het kader van het project binnen de lerarenopleiding van de Hogeschool Gent werden genomen. Onze intentie is dat andere hogescholen van deze ervaring gebruik maken om zelf deze belangrijke thema's binnen de eigen lerarenopleiding te behandelen.

In de praktische leidraad geven we een aantal suggesties mee om de thema's van het project Ankie te integreren in de klas doorheen het schooljaar. We hebben ervoor gekozen om per graad een specifiek thema in de verf te zetten. Dit praktisch deel is bedoeld als basis voor eigen inbreng van de leerkracht bij het voeren van het project in de eigen klas, eigen school.

In de bijgevoegde CD-rom vindt U de bijlagen, die als documentatie, de leidraad ondersteunen. In de tekst wordt naar deze bijlagen verwezen.

We vullen aan met een zeer uitgebreide databank met alle mogelijke bronnen (artikels uit tijdschriften, websites, literatuur, didactisch materiaal) in verband met keuzes maken, technologie en gender. Deze databank is een waardevolle bron van informatie voor leerkrachten basisonderwijs die aan de slag willen met deze thema's.

ANders KIEzen in het basisonderwijs

1 Inleiding

Iedereen maakt elke dag honderden keuzes. Wat trek ik aan? Wat ga ik eten? Wat ga ik vanavond doen? Dit zijn vrij alledaagse keuzes. Maar mensen moeten ook vaak keuzes maken op het vlak van loopbaan, gezin, school, ... keuzes die een grote invloed hebben op de toekomst en dus weloverwogen keuzes (zouden) moeten zijn.

In het (basis)onderwijs wordt er totnogtoe weinig continue, systematische en doelbewuste aandacht besteed aan het leren kiezen. Met dit project willen we daarin verandering brengen. We willen kinderen begeleiden bij het leren kiezen. Dit wil zeggen dat ten aanzien van studieloopbanen en beroepen bewust en zelfstandig een onbevooroordeelde, roldoorbrekende en respectvolle houding aangenomen wordt.

Het aantal stappen dat doorlopen wordt bij het maken van keuzes toont aan dat een keuze, zeker een belangrijke keuze, niet van de ene dag op de andere kan gemaakt worden. Kinderen leren kiezen, beter gezegd anders leren kiezen, moet het resultaat zijn van een langdurig proces, dat gepaard gaat met een intensieve keuzebegeleiding. Naargelang de complexiteit van de keuze en de keuzevaardigheid van iemand zullen deze stappen sneller of trager worden doorlopen. Een keuze verloopt vaak in een aantal stappen:

- Beseffen dat er moet gekozen worden, zich open stellen en het aandurven.
- Zoeken naar verschillende keuzemogelijkheden, alternatieven, opties:
 - onderzoeken van de opties, erover nadenken, een synthese maken van en vergelijken van (objectieve) feiten, (subjectieve) wensen en idealen;
 - alternatieven zo rationeel mogelijk afwegen en in dialoog stellen met zichzelf en met anderen.
- Praten met anderen.
- Inschatten en vergelijken van eigen mogelijkheden, stellen wat belangrijk is en wat minder belangrijk is.
- Beslissingen nemen, dit ga ik doen.
- Bewust zijn van het feit dat eventuele hindernissen moeten overwonnen worden en dat plannen mogelijk moeten bijgestuurd worden.
- Verantwoordelijk zijn en blijven voor de genomen beslissingen.

Kiezen is een VAARDIGHEID, die wordt verworven door veel te oefenen in een keuzerijke omgeving. Ann Peeters, wetenschappelijk medewerkster aan het Leuvense Centrum voor Ervaringsgericht Onderwijs, maakt hierbij de kritische opmerking dat kiezen of het aanbieden van reële keuzemogelijkheden niet altijd aan bod komt in de klas: "... De leraar stippelt de weg uit en bijna nergens is er ruimte voor initiatief van de leerlingen. In de kleuterschool gaat dat nog, maar daarna wordt het afgebouwd. Men vergeet dat als leerlingen kunnen kiezen tussen verschillende interessante leeractiviteiten, ze een stuk intenser bezig zijn en zich er beter bij voelen ook. In ruil voor keuzevrijheid, kans op initiatief en zelfstandig werken is de leerling meer gemotiveerd bezig: hij leert meer en beter. De leraar moet er enkel voor zorgen dat er iets te kiezen valt. Een rijk milieu aanbieden, noemen we dat. Zoveel mogelijk verschillende leerdomeinen aan bod laten komen. Zodra de leerlingen bezig zijn, wordt de leraar begeleider en kan hij alert zijn voor problemen. Zo kan hij eventueel de mogelijkheden beperken voor kinderen die moeilijk kunnen kiezen en overzicht bieden via keuzeborden of zo. Uiteinde-

lijk kan hij de leerlingen veel individueler volgen en begeleiden. Deze principes werken op elke leeftijd ...”¹

Aanbieden van keuzemogelijkheden aan kinderen betekent niet dat kinderen hun zin kunnen doen of iets vrijblijvend doen. Kiezen betekent wel kinderen zelfstandigheid geven in het eigen leerproces, kinderen de mogelijkheid geven om dingen zelf te plannen, aandacht besteden aan de interesses en de beginsituatie van het individuele kind. Aandacht besteden aan kiezen wil ook zeggen dat er mogelijkheden zijn om te differentiëren.

Met deze leidraad hebben we de intentie om, leerkrachten, lectoren en studenten leraarenopleiding, een aantal mogelijkheden aan te reiken waarop kiezen in de lessen, voorbereidingen, thema's, projecten, belangstellingscentra, aan bod kan komen. Het is vooral de bedoeling te prikkelen en aan te zetten om verder na te denken over hoe en wanneer keuzes maken aan bod kan komen.

“Hoe kan ik in mijn lessen aandacht besteden aan kiezen? Besteed ik bij het geven van opdrachten aandacht aan kiezen? Geef ik, als lector, studenten ook keuzemogelijkheden? Kan ik, als student, kiezen in mijn voorbereidingen verwerken?”

1 Klasse, De eerste lijn, leren kiezen. Klasse voor leraren nr. 103 maart 2000 - www.klasse.be/archieven

2 Projectdoelstellingen

2.1 Hoofddoelstelling

Hoofddoelstelling van het project is om ten behoeve van het basisonderwijs een pedagogische leidraad aan te reiken, die een bewuste en vrije studiekeuze van de leerling helpt voorbereiden en realiseren zonder vooroordelen van welke aard ook.

Aan de hand van een totale, vakoverschrijdende aanpak willen we randvoorwaarden creëren voor een goede studiekeuze in het secundair onderwijs.

Kinderen moeten in het kader van het Project Ankie geen studiekeuze maken, maar er worden handvaten aangereikt om die later correcter te kunnen maken.

Specifieke aandacht voor studiekeuze situeert zich vooral in de derde graad van het lager onderwijs. In de eerste en tweede graad van het lager onderwijs en in het kleuteronderwijs zal er aandacht besteed worden aan het verwerven van keuzevaardigheden. Aan de hand van de beginsituatie van de scholen en de kinderen zal in meer of mindere mate gewerkt worden rond thema's als beroepen, verschillen tussen jongens en meisjes, ... We baseren ons hier voor een groot deel op de theorieën van Linda Gottfredson², (zie bijlage 1)

2.2 Subdoelstellingen

2.2.1 Genderbewuste studie – en beroepskeuze

- Positieve benadering van kinderen en hun pedagogische omgeving (leerkrachten, ouders, peergroep, ...) bij het maken van een genderbewuste studie- en beroepskeuze. Het is de bedoeling vooroordelen, die de vanzelfsprekende toegang tot de beroepen in de technologische sector bemoeilijken, door middel van informatie, sensibilisatie en attitude- en gedragsverandering van de baan te helpen.
- We willen aan kinderen een breder zicht geven op opleidingen en beroepen, waarbij we niet aan voorbijgaan aan het feit, dat sommige beroepen overbelicht worden, terwijl andere ondergewaardeerd blijven.

Leerkrachten moeten

- een positieve houding aannemen t.o.v. techniek en technologie.
- probleemoplossend denken en handelen stimuleren bij kinderen.
- functionele dingen maken met de leerlingen.
- techniek en technologie integreren in andere leergebieden.

² Zie website www.udel.edu/educ/gottfredson/

- Ouders en vooral leerkrachten worden geïnformeerd om hun kennis van en affiniteit met techniek en technologie te vergroten. Op die manier willen we het traditioneel denken laten evolueren naar een roldoorbrekend denken en handelen: techniek is overal en voor iedereen, voor jongens en meisjes. Zo kunnen zij op hun beurt de nodige ondersteuning geven aan leerlingen op het vlak van genderbewust kiezen.

Leerkrachten moeten

- zich bewust zijn van de eigen vooroordelen en stereotypen tijdens lessen, opdrachten en activiteiten.
- didactisch handelen en materiaal screenen.
- aandacht hebben voor de beeldvorming bij kinderen.
- zich bewust zijn van de bestaande rolpatronen en hier zinvol mee omgaan.
- ervan bewust zijn dat ieder individu een mannelijke en een vrouwelijke kant heeft en dat de inzet van beide eigenschappen in verschillende omstandigheden nuttig kan zijn.

Deze subdoelstelling kunnen we als volgt concretiseren:

Zelfconceptverheldering:

- Ondersteuning van de pedagogische omgeving voor de begeleiding van kinderen bij het in kaart brengen van hun interesses, capaciteiten, tekorten,
- Creëren van een genderbewuste leeromgeving.
- Genderscreening van didactisch materiaal en eigen handelen.

Horizonverruiming:

- Ondersteuning van de pedagogische omgeving voor de begeleiding van kinderen bij het verkennen en uitbreiden van hun horizon.
- De kennis van en de affiniteit met de beroeps- en studiemogelijkheden rond techniek en technologie uitbreiden.

Leerkrachten moeten

- een breed aanbod voorzien in de lessen (krachtige leeromgeving) bijv. door voldoende verschillende rolmodellen aan bod te laten komen als het over beroepen gaat.
- kinderen stimuleren om eens anders te kiezen, iets dat ze niet kennen.
- zelf goed op de hoogte zijn van de verschillende keuzemogelijkheden van kinderen (bijv. i.f.v. studiekeuze).
- kinderen helpen om zonder oogkleppen en vooroordelen naar de wereld te kijken door stil te staan bij vragen als:
 - Welke keuzemogelijkheden heb ik allemaal?
 - Kijk ik verder dan mijn neus lang is?
 - Hoe kan ik de wereld ontdekken?
 - Hoe en waar vind ik de informatie die ik nodig heb?

Kiezen/Keuzevaardigheden

- Ondersteuning van de pedagogische omgeving voor de begeleiding van kinderen bij de realisatie van een keuzeproces.
- De pedagogische omgeving laten inzien en (h)erkennen dat:
 - het keuzeproces een leerproces is.
 - kiezen overal en altijd aanwezig is.

De kinderen moeten zichzelf grondig leren kennen en nadenken over o.a. onderstaande vragen:

- Wie ben ik?
- Waar ben ik goed in?
- Wat zijn mijn talenten, capaciteiten, interesses en waarden?
- Wat zijn mijn zwakke kanten?
- Wat doe ik graag?
- Wat verwacht ik precies van het leven?
- Wat vind ik belangrijk, wat niet?
- Wat denken anderen over mij?

Leerkrachten moeten kinderen helpen om

- een realistisch zelfbeeld te krijgen.
- hun mogelijkheden te ontwikkelen.
- voldoende zelfvertrouwen op te bouwen.
- het keuzeproces te plannen.

2.2.2 Concrete en correcte informatie

Door informatie aan en samenwerking met de centra voor leerlingenbegeleiding zal de nodige concrete en correcte informatie aan leerkrachten, ouders, leerlingen worden gegeven om mogelijkheden voor vrije en bewuste studiekeuze aan te reiken. Hierbij moet vermeden worden dat bij voorbaat wordt vervrouwelijkt of vermannelijkt door de informatie of de informatiegevers.

2.2.3 Een vrouwvriendelijk imago van de sector creëren

Samenwerking tussen onderwijs en bedrijven en/of sectoren kan een vrouwvriendelijk imago van de sector creëren. Het is evident dat zonder deze inspanningen de aantrekkingskracht van de sector niet kan vergroten, noch voor de leerlingen, noch voor hun pedagogische omgeving.

3 Begripsomschrijving

3.1 Kiezen

Kiezen is een vaardigheid, kinderen moeten de mogelijkheid hebben om deze vaardigheid te verwerven, te oefenen. Het eist inzicht in het eigen-ik en in de wereld. Om bewust te kunnen kiezen moeten kinderen zichzelf kennen (zelfconceptverheldering) en zonder oogkleppen naar de wereld kijken (horizonverruiming). Verder moeten kinderen vaardig zijn in het kiezen (keuzevaardig zijn). Dit veronderstelt dat ze het kiezen kunnen plannen en sturen. Pas dan zal een kind een bewuste keuze kunnen maken en zal het keuzemoment minder sterk afhangen van voorkeuren van ouders, keuzes van klasgenoten of gebaseerd zijn op onvolledige informatie, stereotiepen en vooroordelen.³

3.1.1 Zelfconceptverheldering

Het zelfconcept omvat de beelden, opvattingen, ideeën en gevoelens die men over zichzelf heeft. Zelfconceptverheldering is een analyse van de eigen sterke en zwakke kanten, niet enkel op intellectueel vlak, maar ook op het gebied van persoonlijkheidskenmerken. Keuzebekwaamheid steunt op een realistisch zelfconcept. Wat de persoon over zichzelf denkt moet in overeenstemming zijn met hoe hij of zij werkelijk is.⁴

³ Het is natuurlijk nooit uit te sluiten dat kinderen beïnvloed worden door bepaalde waarden en normen, voorkeuren van de pedagogische omgeving en daarbuiten. Maar dit wil niet zeggen dat we deze beïnvloedende (f)actoren zoveel mogelijk neutraliseren.

⁴Entiteit Curriculum (ex-DVO)
www.ond.vlaanderen.be/dvo

3.1.2 Horizonverruiming

Horizonverruiming houdt een stelselmatige en objectieve informatie in over de keuzemogelijkheden, vanuit verschillende invalshoeken⁵

Kinderen moeten de nodige kennis over de wereld en onze samenleving opdoen en belangstelling ontwikkelen voor zoveel mogelijk onderwerpen. Alleen op die manier kunnen ze voor zichzelf bepalen welke plaats ze in onze wereld willen innemen.

Horizonverruiming houdt ook in dat kinderen zonder vooroordelen en met een breed perspectief naar de wereld leren kijken.⁶

3.1.3 Keuzevaardigheden

Het is belangrijk dat kinderen de vaardigheid ontwikkelen om, in interactie met anderen, op een weloverwogen manier te kunnen kiezen, d.w.z. leren inzien dat elke keuze haar gevolgen heeft en dat een keuze maken vaak ook actie en planning met zich meebrengt.

Bewust kiezen kan niet zonder aandacht te besteden aan zelfconceptverheldering en horizonverruiming. Wie zichzelf goed kent en een overzicht heeft over het brede aanbod zal een bewuste keuze kunnen maken. Het is hier uiterst belangrijk dat kinderen inzicht krijgen in het keuzeproces (verschillende stappen, gevolgen en mogelijkheden). Dit wil zeggen voldoende kansen om te leren kiezen, om deze vaardigheid te verwerven én in verschillende situaties.

3.2 Gender

De letterlijke vertaling van gender is geslacht. De term houdt echter meer in. Terwijl sekse naar het biologische geslacht verwijst, gaat het bij gender om het sociale geslacht. Concreet zijn dit de ideeën en verwachtingen die in de maatschappij leven rond "mannelijkheid" en "vrouwelijkheid". Deze zijn sociaal en cultureel bepaald en worden voortdurend veranderd, verfijnd en bijgeschaafd.

Gender verwijst naar een sociale constructie, waar verschillen tussen mannen en vrouwen niet biologisch van aard zijn, maar het gevolg van stilzwijgende afspraken, normen, die op een bepaald moment, in een bepaalde samenleving worden gemaakt. Gender heeft een normerende functie. Opvattingen rond mannen en vrouwen bepalen de manier waarop onze samenleving genormeerd is. Die traditionele opvattingen sluiten, vaak onbewust, binnen in regelgeving, beleidsmaatregelen, enz.....⁷

⁵ Entiteit curriculum (ex-DVO),

⁶ Uit: "Leren kiezen, De eerste lijn", Klasse, Maandblad voor Onderwijs Vlaanderen, nr. 3, maart 2000. www.ond.vlaanderen.be/dvo

⁷ www.rosadoc.be

3.3 Techniek en technologie

Technologie is een systematische toepassing van natuurwetenschap of andere georganiseerde kennis voor praktische doeleinden.

In de enge betekenis slaat techniek enkel op de uitvoeringsfase of de realisatie van het technologische proces, terwijl technologie het volledige proces met zowel inzichtelijke elementen, uitvoeringsaspecten als doelgerichte aspecten behelst.⁸

In de brede betekenis van het woord begrijpen we techniek als het geheel van ingrepen waarmee de mens zijn omgeving probeert te beheersen en te veranderen. Techniek komt daardoor tegemoet aan menselijke materiële noden en behoeften.⁹

⁸ De Becker G. & Wijckmans P.,(2006) Techniek en technologie over de vakken heen, inspiratie voor vakoverschrijdend werken in het ASO. Uitg. Tielt Lannoo campus.

⁹ TOS21: Techniek Op School voor de 21ste eeuw. www.ond.vlaanderen.be/tos21/

4 Ontwikkelingsdoelen, eindtermen en basiscompetenties

4.1 Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Er worden geen specifieke eindtermen of ontwikkelingsdoelen geformuleerd i.v.m. leren kiezen van kinderen. U vindt in bijlage 2 een selectie gemaakt van ontwikkelingsdoelen en in bijlage 3 één van eindtermen, die hieraan kunnen worden gekoppeld.

4.2 Basiscompetenties voor de leerkracht kleuter- en lager onderwijs

In de basiscompetenties voor leerkrachten kleuter- en lager onderwijs staat expliciet en impliciet te lezen dat (toekomstige) leraren aandacht moeten hebben voor leren kiezen. Kinderen begeleiden bij het leren kiezen mag en kan zich niet beperken tot de derde graad van het basisonderwijs. Verder mag het zich ook niet beperken tot het verstrekken van informatie over de verschillende, bestaande studierichtingen. Kinderen begeleiden bij het verhelderden van hun zelfconcept, bij het verruimen van hun horizon en bij het verwerven van keuzevaardigheden vraagt veel meer dan dat. In de lerarenopleiding Ledeganck werd Anders Kiezen naar de studenten (toekomstige leerkrachten) geconcretiseerd in een aantal pijlers, nl. roldoorbrekend werken, probleemoplossend denken en handelen, differentiëren, breed aanbod en kiezen. Om Anders Kiezen in het basisonderwijs te introduceren zal de leerkracht zijn pedagogisch en didactisch handelen moeten steunen op deze pijlers. Verder zal de leerkracht zijn/haar onderwijs zo moeten inrichten dat er voldaan wordt aan een aantal basisvoorwaarden voor goed onderwijs. Hierover vind je meer in hoofdstuk 5 (krachtige leeromgeving) en 6 (pijlers).

In de bijlage 4 willen we een overzicht geven van de basiscompetenties en hoe deze gelinkt kunnen worden aan “Anders Kiezen”.

5 Acties binnen onderwijs

5.1 Macroniveau

Tijdens het schooljaar 2006-2007 heeft minister Frank Vandenbroucke¹⁰ in zijn toespraken meermaals aangegeven dat er werk gemaakt moet worden van talentenontwikkeling en gelijke kansen. We citeren: "Te weinig leerlingen kiezen voor sterke technische en technologische richtingen. Te veel jongeren kiezen eerst voor A.S.O., en 'zakken' in de loop van hun schoolcarrière toch zogenaamd 'af' naar - soms minder sterke - richtingen in T.S.O. of B.S.O. Het bekende watervaleffect. Meer dan één leerling op de drie loopt vertraging op tijdens zijn schoolloopbaan. En 12% van de jongeren haalt geen diploma of getuigschrift secundair onderwijs en vindt nadien moeilijk een job. Daarom heb ik van gelijke kansen de rode draad gemaakt door mijn onderwijsbeleid. Gelijke kansen op uitmuntend onderwijs. Gelijke kansen op ontplooiing van ieders talent. Gelijke kansen op ontplooiing van alle soorten talenten. De talenten in de hoofden. In de handen. En in het hart.

Want Vlaanderen mag geen enkel talent verloren laten gaan. Omdat dit nefast is voor de betrokken jongeren. En omdat dit nefast is voor onze economie. We hebben immers en brede waaier van talenten nodig om onze Vlaamse welvaart op peil te houden." (Frank Vandenbroucke, 1 juni 2007)¹¹

De diversiteit daagt de school uit om het aanbod van de school aan te passen aan de behoeften en mogelijkheden van ieder kind en niet omgekeerd.

Kinderen mogen verschillen. Niet alle kinderen moeten op hetzelfde ogenblik en op dezelfde leeftijd hetzelfde kunnen.

Ieder kind moet de kans krijgen om haar/zijn talenten te ontwikkelen.

Het is dus de opdracht van de leerkracht om tijdens het begeleiden en onderwijzen van kinderen rekening te houden met deze diversiteit.

Aansluiten bij de interesse van ieder kind is een belangrijke factor, die de betrokkenheid doet stijgen en bijgevolg het fundamenteel leren bevordert. Het is dus belangrijk om na te gaan wat het kind boeit. Elk kind heeft echter niet dezelfde interesses. Hoe kan men hiermee rekening houden?

De Minister van Onderwijs en Vorming vindt talentenontwikkeling in de meest brede zin een belangrijk beleidsonderwerp en geeft aan dat hij hiervoor de komende jaren meer middelen zal vrij maken.

¹⁰ De toespraken van Minister Frank Vandenbroucke kunt u nalezen op www.vlaanderen.be

¹¹ De toespraken van 1 juni 2007 tijdens het Proeftuinenforum en van 20 december 2006 tijdens de persconferentie Ankie te Gent zijn bijzonder interessant in het kader van talentenontwikkeling en gelijke kansen. www.ond.vlaanderen.be/beleid/toespraak/

Vanuit “Accent op Talent” worden volgende doelstellingen naar voor gebracht:

- meer aandacht geven aan talentontdekking en verschillende leerstijlen van leerlingen
- meer ruimte creëren om in te spelen op de ontwikkeling van individuele talenten
- meer gebruik maken van actieve werkvormen en van de combinatie van denken en doen
- meer vakoverschrijdende projecten integreren in het onderwijs
- meer actieve betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor het leerproces leggen bij de lerende zelf
- meer doeactiviteiten voorzien voor leerlingen én leerkrachten
- meer ondersteuning voor leerkrachten basisonderwijs¹²

In het kader van het Project Ankie werd rond deze doelstellingen gewerkt in de Hogeschool Gent, departement Lerarenopleiding. Gegevens over de werkwijze, methodieken... vindt u in het draaiboek van de lerarenopleiding.

5.2 Micro- en mesoniveau

5.2.1 Middelen, ruimte en tijd

Sinds de invoering van het decreet CLB is de rol van de school bij de (school)loopbaanbegeleiding erg belangrijk geworden. De rol van elke leerkracht mag in dit kader niet worden onderschat, maar moet gesteund worden door een degelijk schoolbeleid dat leeft in een pedagogisch project, een schoolwerkplan en het dagdagelijkse handelen in de school.

Kennis van alle opties én van elementaire begeleidingsvaardigheden betekent een verrijking van de rol van de leerkracht in deze zeer gevoelige materie.

De begeleiding van het kind bij het maken van een (studie)keuze behoort niet exclusief tot het domein van de leerkracht van het 6e leerjaar, maar tot het domein van alle leerkrachten, over alle leerjaren heen. Kiezen is een vaardigheid die niet wordt verworven door een éénmalige actie!

Studiekeuzebegeleiding houdt in dat ook de leerkracht een duidelijk beeld heeft van het brede aanbod én dit ook in de klas aan bod laat komen.

Een groot aantal (toekomstige) leerkrachten heeft slechts weinig, soms zelfs geen, affiniteit met techniek en technologie, bijgevolg komt dit slechts beperkt aan bod in het basisonderwijs.

Als directie is het belangrijk om een duidelijk beeld te hebben van de kwaliteiten van het team en deze te gebruiken op het juiste moment. Wat kan mijn team? Wat zijn hun talenten? Welke stappen ondernemen we? Hoe gaan we dit doen? Wie zal actief meewerken?

¹² Van de Berghe W., Studie- en Adviesbureau Tiko, (2006) Accent op talent. Meer techniek in algemene vorming! Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Wat is de rol van het schoolbeleid, de directie?

- Tijd, ruimte en middelen voorzien om zich te verdiepen in het thema (literatuur, schoolbezoeken, nascholing).
- Bereid zijn om met de ideeën iets te doen (langetermijnvisie uitbouwen), bv. opnemen in het schoolwerkplan of het pedagogisch project. Aandacht voor Anders Kiezen mag geen éénmalig actie zijn maar moet verweven worden in het ganse klas- en schoolgebeuren.
- Uitwerken en ondersteuning van actiepunten en visie.
- Ruimte bieden aan de voortrekkers om actiepunten in de praktijk om te toetsen. bijv. werkgroepen oprichten, uitwisseling tussen klassen en scholen.
- Kansen geven om de verworven kennis en vaardigheden te toetsen aan de praktijk en toe te lichten aan collega's.

Het is vrij gemakkelijk om een volledig didactisch pakket over te nemen en dit binnen de klas en de school te gebruiken. Helaas is dit niet haalbaar voor studiekeuzebegeleiding. Het is belangrijk dat er binnen de school een bewustwordingsproces op gang komt en resulteert in een duidelijke visie.

Studiekeuzebegeleiding is geen "one size fits all". Een goed geïnformeerde en gemotiveerde leerkracht kan, mits de ondersteuning van directie en collega's, een duidelijke visie ontwikkelen rond Anders Kiezen.

Er kan gebruik gemaakt worden van methodieken, pakketten en dergelijke, maar deze moeten gekaderd worden binnen een duidelijke visie van de school.

Alvorens een kind de kans krijgt om talenten te ontwikkelen, de horizon te verruimen, zichzelf beter te leren kennen moeten er aan een aantal voorwaarden worden voldaan. Of beter gezegd moet er gezorgd worden voor:

- een krachtige leeromgeving;
- de aandacht voor het individuele kind;
- een gelijke waardering van alle talenten;
- continue aandacht en toepassing van het motivatie-, differentiatie- en activiteitsprincipe.

In het schooljaar 2006-2007 kregen technologie en talentenontwikkeling veel aandacht in het kader van de lopende proeftuinprojecten en actuele maatschappelijke tendensen. De resultaten en bevindingen van deze proeftuinprojecten resulteren hopelijk in meer middelen en ruimte om studiekeuzebegeleiding in de meest ruime zin van het woord, een plaats geven in de school, in de klas.

Aan de andere kant investeert de bedrijfswereld ook fors in het creëren van een positief imago van de sectoren en het ontwikkelen van initiatieven (samenwerking, stages, voorzien van ruimtes en middelen) om kinderen en ouders beter te informeren en/of laten kennis maken met de nijverheidstechnische sectoren. Zij hebben er alle baat bij dat kinderen kiezen voor technische beroepen en hiervoor enthousiast zijn!

5.2.2 Samenwerking

Verandering begint bij zichzelf, maar de hulp van anderen is bij studiekeuzebegeleiding nodig.

- **Directie en collega's**

Topprioriteit is het betrekken van de directie bij het project: immers alleen daardoor kan het essentiële draagvlak voor een vlot verloop van het project worden gerealiseerd. We houden wel rekening met het feit dat van boven opgelegde initiatieven, die niet gedragen worden door de basis, weinig of geen kans op succes hebben.

- **Secundaire school**

Secundaire scholen kunnen erg nuttig zijn wanneer u het kind wil laten kennis maken met het brede aanbod. Dit geldt zowel voor A.S.O, T.S.O, K.SO als B.S.O richtingen. Technische scholen kunnen ingeschakeld worden bij de praktische opdrachten die kinderen moeten uitvoeren, door gebruik te maken van infrastructuur, door jongeren secundair onderwijs kinderen uit het basisonderwijs te laten helpen bij opdrachten, door leerkrachten techniek naar de basisschool te laten komen,

- **Kleine en middelgrote onderneming (KMO)**

KMO's zijn meestal meer toegankelijk voor scholen dan grote bedrijven. Het is zinvol om in de buurt van de school op zoek te gaan naar dergelijke bedrijven en eens samen aan tafel te zitten om mogelijke samenwerking te bespreken. In onze database technologie vindt u bronnen die u kunnen helpen bij de voorbereiding van een bedrijfsbezoek en het zoeken van een geschikt bedrijf.

- **Centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB)**

Het CLB werkt al jaren rond studiekeuzebegeleiding en beschikt ondertussen al over een rijke bron aan informatie. Het is nuttig om bij het CLB een overzicht te vragen van het bestaande materiaal en/of samen op zoek te gaan naar manieren om studiekeuzebegeleiding procesmatig en continu aan bod te laten komen op school.

Omdat het hier duidelijk om een project gaat, dat studiekeuze wil ondersteunen en begeleiden, is de medewerking van het CLB onontbeerlijk. De stappen die hier gezet worden zullen in eerste instantie te maken hebben met het erkennen van de rol van het CLB als informatieverstrekker over studie- en beroepsmogelijkheden.

- **Scholengroep**

Een kijkje nemen in een andere school van de scholengroep kan horizonverruimend zijn. Er kan waarschijnlijk ook samengewerkt worden.

- **Lerarenopleiding**

Basisscholen kunnen de studenten in de lerarenopleiding steeds een voorstel doen i.v.m. een onderwerp voor een eindwerk (bijv. studiekeuzebegeleiding in de basisschool). Er zijn ook mogelijkheden in het kader van de stages van studenten, nascholingen voor mentoren en leerkrachten.

- **Ouders**

Ouders een belangrijke rol spelen bij studie- en beroepskeuze, zowel positief als negatief. Ook de eigen inbreng van de leerling is erg waardevol. Daarbij is ook inzicht in de mening van andere kinderen binnen de peergroep zeer waardevol.

Ouders moeten zich van hun rol als begeleiders bij de studiekeuze bewust worden. Op basis van overleg en communicatie kunnen alle betrokken partijen de competenties van de kinderen beter inschatten. Het advies, dat op dit overleg zal volgen, zal én door alle partijen beter worden aanvaard én vooral ook meer rekening houden met de talenten en vaardigheden van het kind.

5.2.3 Professionalisering van het leerkrachtenteam

- **Literatuur en ander bronnenmateriaal**

Als leerkracht is het belangrijk goed geïnformeerd te zijn en te beschikken over een aantal degelijke bronnen rond studiekeuzebegeleiding.

We verwijzen hiervoor graag naar de drie databases over Kiezen, Gender en Technologie. De databases zijn het resultaat van veel speur-, lees-, en testwerk en willen de nieuwsgierige en creatieve leerkrachten inspireren om zelf aan de slag te gaan.

Belangrijk kan ook zijn de eigen ervaringen van collega's op te vragen, te bespreken en op te lijsten (we spreken hier dan niet alleen over persoonlijke ervaringen, maar ook over alle ervaringen die collega's kennen). We stellen immers vast dat veel mensen een uitgesproken mening hebben over het verhelpen van sociale fenomenen, maar die moeilijk kunnen omzetten naar de eigen leefwereld. Veel standpunten blijken immers gefundeerd te zijn op principes, die sociaal aanvaard of aanvaardbaar worden beoordeeld. Ze worden echter zelden in de praktijk omgezet wanneer ze dienen toegepast te worden in of op de eigen omgeving.

- **Vorming en begeleiding op maat**

Het aanbod is nog niet enorm uitgebouwd maar er bestaan wel al een aantal goede initiatieven. Hieronder vindt u een overzicht van organisaties en de websites waar u meer informatie kan vinden of aanvragen.

U kunt eerst even langsgaan bij het CLB of bij de pedagogische begeleiding van de eigen school voor het aanbod van vorming en begeleiding.

We zetten er voor u een aantal op een rij.

Steunpunt Gelijke onderwijskansen www.steunpuntgok.be

Steunpunt diversiteit en leren www.steunpuntoico.be

Centrum Ervaringsgericht onderwijs www.cego.be

Relatiestudio Gent www.relatiostudio.be

Roger Van Overstraeten Society www.rvo-society.be

Proeftuinen www.ond.vlaanderen.be bijv. www.technotheek.be

Lerarenopleiding Nederland (PABO) www.paboweb.nl/ of www.vtbpro.nl/pabostudenten.htm

6 Krachtige leeromgeving

De doelstelling van het project is later een bewuste studiekeuze kunnen maken. Maar er zullen gedurende het volledige basisonderwijs verschillende momenten zijn waarop kinderen andere keuzes moeten maken, aangepast aan de leefwereld en mogelijkheden (sociaal-emotioneel, cognitief en psychomotorisch) van het kind. Een vaardigheid kan ook alleen maar verworven worden door enerzijds een goede begeleiding en anderzijds voldoende oefening en kansen van de omgeving om te lukken en mislukken, zelf te ontdekken. Het is zeker niet de bedoeling het oefenen van keuzevaardigheden en de keuzebegeleiding van kinderen te beperken tot het 5e en 6e leerjaar van het lager onderwijs (of andere overgangs- en scharniermomenten in de studieloopbaan). Keuzebegeleiding moet geïntegreerd worden in projecten, thema's en belangstellingsdomeinen, die in de klas aan bod komen. Thematisch en projectmatig werken biedt de mogelijkheid om meer leergebiedoverschrijdend te werken en voor kinderen alles te plaatsen binnen een groter geheel, dat aansluit bij de eigen leefwereld.

De leerkracht moet voor een krachtige leeromgeving zorgen waar het kind kan ontdekken wie het is, wat het wil en waardoor het zijn/haar keuze al dan niet laat of wil laten leiden.

Een krachtige leeromgeving zal ervoor zorgen dat het kind de kans krijgt zich te ontplooiën volgens eigen mogelijkheden, interesses en behoeften. Dit houdt ook in dat de leerkracht, als begeleider, ervoor zorgt dat er een breed aanbod van activiteiten, onderwerpen aan bod komt.

6.1 Inrichting

6.1.1 Werkvormen

Onderstaande voorbeelden zijn sterk aan technologie gelinkt maar het is belangrijk om de ruime context te zien. Want wie werkt aan techniek zorgt voor horizonverruiming bij de kinderen. Daardoor ondervinden ze wat ze zelf goed of niet goed kunnen (zelf-concept). De kinderen kunnen, op basis van een duidelijk zelfbeeld en vertrekend vanuit een breed aanbod, een bewuste keuze maken.

Werken met en rond techniek en technologie biedt tevens de kans te werken rond keuzevaardigheden omdat er veel verantwoordelijkheid en initiatief gelegd wordt bij de lerende zelf.

- **Speelwerkhoeken, contract- en hoekenwerk¹³**

Scholen die werken met speelwerkhoeken, contract- en hoekenwerk stimuleren de keuzevrijheid, zelfredzaamheid en het probleemoplossend denken van kinderen. Sommige scholen hebben themahoeken waarin de kinderen allerlei activiteiten kunnen doen: een leeshoek, een poppenhoek, een kookhoek, een bouwhoek, een knutsel-

¹³ Uit de nieuwsbrief nr. 4 april 2007 van "Techniek is overall" www.ilovetechnologie.be

hoek,... komen we in de kleuterschool heel vaak tegen. Maar ook in de lagere school kan hoekenwerk wonderen verrichten. Naast een wiskundehoek en/of een taalhoek kan je net zo goed een technologiehoek organiseren waar kinderen allerlei experimenten kunnen doen, kunnen ontdekken hoe iets in elkaar zit, hoe iets werkt, enz. Ze kunnen zelfs een eigen werkstukje maken zonder dat daarvoor een apart technieklokaal of tal van materialen en gereedschap nodig zijn. Sommige leerkrachten werken verschillende thema's uit in hun hoekenwerk. Op die manier kan u technologische aspecten invoeren in de wiskundehoek, taalhoek, ICT-hoek, enz.

- **Ateliers op school**

Andere scholen werken liever met ateliers. Er is minstens één atelier per maand. De school wordt dan gedurende een halve dag omgetoverd tot leerwerkplaats waar de kinderen kunnen kiezen uit verschillende activiteiten. Meestal gaat het hier om muzische ateliers: schilderwerkjes maken, macramé, zingen en dansen, enz. Ook hier kan u weer heel gemakkelijk technologie introduceren bijv. knutsel een auto en laat de kinderen zelf zoeken naar manieren om de auto te laten rijden, maak een paashaas met Pasen en zoek uit om zijn oren te laten bewegen, figuurtjes uitknippen is leuk maar laat de kinderen ook eens een figuurzaag gebruiken. Een kunstwerk maken... hoeveel verschillende manieren bedenken en uitproberen om een foto tentoon te stellen?

Deze werkvorm geeft leerkrachten ook de kans om zelf hun talenten te tonen. Met wat organisatie krijgen leerkrachten de kans om bij de "expertleerkracht" een workshop te volgen of de workshop samen te geven met ouders, techniekleerkrachten en leerlingen uit het secundair onderwijs.

- **Projectwerk**

Misschien opteert de school voor projectwerk. Elke school doet nu en dan wel eens een project. Waarom geen project kiezen dat kansen biedt te werken rond technologie en talentenontwikkeling, rond beroepen, rond kiezen. In het praktische deel stellen we 4 thema's voor die in de verschillende graden en het kleuteronderwijs samen met de kinderen kunnen worden gevoerd.

Daarnaast kan de leerkracht ook binnen de bestaande projecten zoals multiculturele projecten, muziekprojecten, meer aandacht besteden aan het luik technologie, en talentenontwikkeling, beroepen, kiezen. Deze projecten kunnen naargelang de voorkeur gespreid worden over één of meerdere weken, beperkte klassen of de volledige school of zelfs jaarprojecten. Deze laatste bieden de kans om dieper en breder op het onderwerp in te gaan en te werken naar een soort slotevenement over de school heen. Dit soort projecten leent zich ook om ouders erbij te betrekken bijv. verschillende beroepen, verschillende talenten, ... in de kijker zetten tijdens workshops.

Naast al deze vormen zijn er nog tal van mogelijkheden. Het is vooral een kwestie van uitproberen en uitzoeken wat voor de eigen school de beste aanpak is. Belangrijk is wel dat de gekozen aanpak gedragen wordt door heel het schoolteam en dat er goed over gecommuniceerd wordt. Durf los te laten en creatief op zoek te gaan naar verrij-

kende en vooral leerling-actieve werkvormen. Kijk vooruit en denk in haalbare en kleine stapjes.

- **Specifiek voor techniek en technologie in de klas**

- Een “technohoek in de klas”
Denk daarbij aan andere hoeken: leeshoek, een computerhoek, ... Een plaats in de klas die niet weggemoffeld wordt. De hoek is een geïntegreerde werkplaats waar kinderen en leerkracht weten wat er kan gebeuren en weten hoe men er zich gedraagt. Maar het is ook een werkplek waar het leuk is om te werken? De technohoek biedt ook allerlei mogelijkheden om met verschillende materialen en werktuigen te werken.
- Een “technoklas”
Een vaste plek in de school waar de leerkracht en kinderen heel wat mogelijkheden hebben. De technoklas is er voor de ganse basisschool met mogelijkheden voor alle leeftijden én voor alle leerkrachten.
- Een “mobiele werktafel”
Een kast op wielen waarvan deksels en deuren open klappen en een werktafel vormen. De tafel is verplaatsbaar, kan verkleind worden, kan weggezet of centraal in de klas opgesteld worden. De tafel/kast herbergt werkinstrumenten en werkmaterialen.

Beschouw de drie werkvormen als evenwaardig en streef naar de beste oplossing. Niet iedereen heeft dezelfde mogelijkheden: beschikbare ruimte, schoolorganisatie, de plaats die technologie in de lessen krijgt, de aard van medewerking, het schoolbudget een rol.¹⁴

6.1.2 Begeleiding

“Begeleiden en niet sturen “

- Beslis niet alles zelf, laat het kind kiezen (zelfstandigheid en motivatie)

Veel volwassenen maken keuzes in de plaats van het kind. Omdat het sneller gaat en makkelijker is. Naargelang de leeftijd mag het kind mee kiezen (Welke kleren draag je vandaag? Wanneer maak je je huiswerk? Wat wordt de kleur van het nieuwe behang?). Ieder kind moet zelf keuzes kunnen maken en ook fouten, verkeerde keuzes, mogen maken.

¹⁴ www.ilovetechnologie.be Doorklikken naar Techniek is overall/werkvormen.

- Praat met kinderen over hun keuze (zelfstandigheid)
 - Moet je een belangrijke keuze maken? Is je keuze niet zo belangrijk? Hoe zoek je de positieve en negatieve kanten van een keuze?
 - Hoe kies je? Kijk je naar anderen, volg je je gevoel, denk je goed na, is je keuze een bevestiging? Waarom stel je je keuze zo lang uit? Waarom twijfel je?
 - Waarom is de keuze die je toen hebt gemaakt in orde? Waarom is het fout gelopen?
 - Waarom schuif je die saaie opdracht op de lange baan? Waarom maak je een snelle beslissing?

- Kansen creëren voor kinderen (motivatie en differentiatie)

Bij het leren kiezen en kinderen keuzemogelijkheden aanbieden, speelt de leerkracht natuurlijk een belangrijke rol. De leerkracht stippelt meestal de weg netjes uit voor de kinderen. Er blijft weinig ruimte voor eigen initiatief van het kind. Nochtans heeft “keuzemogelijkheden aanbieden” in de klas veel voordelen.

- Kinderen zijn intenser bezig en voelen zich ook beter als ze kunnen kiezen tussen verschillende interessante leeractiviteiten.
- Kinderen kunnen zelf initiatief nemen en zelfstandig werken, wat ze motiveert.
- Kinderen voelen zich meer betrokken bij wat ze leren.
- Kinderen leren hun eigen handelen richten en bijsturen. Zelfsturing is een vaardigheid die mensen hun hele leven lang nodig hebben.
- De leerkracht kan gemakkelijker individuele kinderen observeren, gerichte individuele impulsen geven (bijv. aan kinderen die moeilijk kunnen kiezen gerichte vragen stellen om de keuzevaardigheid te verhogen).

Eén en ander vereist dat leerkrachten zich grondig vertrouwd maken met de studiemogelijkheden voor de kinderen in het secundair onderwijs. Meer in het bijzonder is interesse voor en affiniteit met het technisch- en beroepssecundair onderwijs (TSO – BSO) wenselijk. Niet alleen voor kinderen is horizonverruiming dus een belangrijk aspect, ook leerkrachten moeten hiervoor open staan.

6.1.3 Materiaal en ruimte

Inrichten van een lokaal voor techniek en technologie is geen sinecure. Het vraagt veel geduld en inzet van alle betrokken partijen. Bij gebrek aan ruimte bieden keuzehoeken meestal een oplossing.

Scholen, die niet in de mogelijkheid zijn om een technieklokaal in te richten maar zich wel voldoende en degelijk willen uitrusten, kunnen zich informeren bij de beschrijving van het materiaal voor technologielessen en –activiteiten van de proeftuin “Techniek is overall”.

Om een verscheiden aanbod aan techniekactiviteiten te kunnen aanreiken zijn materiaal en gereedschap nodig. De ervaring leert dat men zich beter eerst informeert. Het is het niet aan te raden zomaar naar het warenhuis of naar de hobbywinkel te trekken om lukraak allerlei dingen te gaan kopen.

In de bijlage 5 vindt u een suggestielijst van gereedschap die als basis kan dienen voor techniek en technologische activiteiten. Tijdens de workshops in de Lerarenopleiding Ledeganck heeft de Proeftuin "Techniek is overall" met deze materialen gewerkt. De studenten waren hierover zeer positief.

6.2 Basisprincipes

6.2.1 Motivatie, activiteit en differentiatie

De leidraad wil een houvast bieden aan leerkrachten uit alle onderwijsmethoden. De gehanteerde aanpak sluit niet aan bij één welbepaalde onderwijsmethode. We vertrekken wel vanuit het idee dat ervaringsgericht onderwijs meer kansen biedt aan alle kinderen.

De nadruk wordt vooral gelegd op de didactische principes en pijlers die bijdragen tot een waardevolle integratie van Anders Kiezen:

Het is aangetoond dat jonge kinderen sterk worden gemotiveerd als ze iets kunnen maken dat functioneert. Ze zijn veel ontvankelijker voor boodschappen over de relevantie. Kinderen "maken" te weinig in het onderwijs en, als dat al gebeurt, zit dat meestal in een sfeer van "creatief zijn" of hobby. Bovendien worden er dan zelden linken gelegd naar de technologie van het dagdagelijkse leven en het beroepsleven. Daarom zien kinderen geen verband tussen "leuke" maakopdrachten en technologische activiteiten. Denken wordt teveel losgekoppeld van doen en andersom.

Zelfontdekkend leren staat centraal: "Wat vind ik leuk? Waar ben ik goed in? Wat wil ik leren? Hoe kan ik leren het anders te doen?"

Zelfontdekkend leren is:

- leren door zelf te ervaren;
- leren door eigen verantwoordelijkheid te nemen;
- leren door eigen keuzes te maken;
- leren door presenteren van het geleerde;
- leren door kritisch te zijn tegenover het eigen handelen.

Waarom leer je op deze manier het best? (gezien vanuit de visie van het kind)

- Je vertrouwt erop dat je wat kunt.
- Je bepaalt zelf mee hoe je iets leert.
- Je wordt gewaardeerd om wat je doet en wie je bent.

We willen het belang van zelfstandigheid van kinderen in dit kader benadrukken. Zelfstandigheid houdt in dat kinderen zelfstandig taken leren volbrengen en minder afhankelijk zijn of worden van volwassenen. Kinderen moeten de kans krijgen en uitgenodigd worden om zelf hun leven in handen te nemen, om zelf, in dialoog te gaan met anderen.

Als belangrijk deelaspect “het zelf kiezen voor ...” kan niet alleen het niveau van leren verhogen, maar kan eveneens bijdragen tot het verhogen van de kwaliteit van het “samen-leven”.¹⁵

In een klas van 20 kinderen zitten er 20 verschillende individuen die recht hebben op gelijke kansen voor meisjes en jongens bij studiekeuze en studiekeuzebegeleiding. De nadruk ligt dus niet op de verschillen maar wel op de gelijke kansen.

Ontwikkelen van individuele talenten en van een ruim interesseveld kan alleen optimaal gebeuren indien kinderen – los van hun geslacht en de daaraan maatschappelijk verbonden verwachtingen – gestimuleerd worden. Gedifferentieerd werken (aansluitend bij hun interesses, mogelijkheden,...) met respect voor de rijke diversiteit die diezelfde kinderen bieden is dus het enige juiste antwoord.

6.2.2 Welbevinden en betrokkenheid

Binnen het ervaringsgericht onderwijs zijn “welbevinden” en “betrokkenheid” fundamentele begrippen. De mate waarin kinderen zich goed voelen en betrokken zijn, bepaalt de kwaliteit van het onderwijs.

- **Welbevinden**

Kinderen die goed in hun vel zitten, voelen zich “als een vis in het water”. Ze durven zichzelf zijn en komen op voor zichzelf. Wanneer kinderen zich “wel bevinden”, is de basis voor ontwikkeling aanwezig. Wanneer dat welbevinden verstoord wordt, komt een evenwichtige sociaal-emotionele ontwikkeling in het gedrang. Bovendien kunnen kinderen die emotioneel onder druk staan, weinig energie vrijmaken voor leer- en ontwikkelingsprocessen. Als kinderen zich “wel bevinden”, stellen ze zich open en ontvankelijk tegenover de omgeving. Die kinderen hebben tevens een soepel en vlot contact met zichzelf, met eigen behoeften, wensen, gevoelens en gedachten.

- **Betrokkenheid**

“Betrokkenheid” verwijst naar het plezier beleven aan exploreren, naar voluit gaan, gedreven zijn, naar “opgeslorpt zijn”, naar een intens bezig zijn op de grens van het eigen kunnen. Betrokkenheid is dé indicator bij uitstek voor het zich voltrekken van ontwikkelingsprocessen of m.a.w. van echt leren. Van optimale ontwikkeling kan pas echt sprake zijn als kinderen ergens geboeid en betrokken mee bezig zijn. Wij probe-

¹⁵ Van Steen-Debue, A. en Van Avondt, E., (1999). Daar kies ik voor! Zelfstandigheid, differentiatie en verbondenheid in de basisschool', een praktijkgericht handboek. ACCO Leuven, 230p.

ren de inrichting en organisatie van ons onderwijs zodanig te maken dat er een maximale betrokkenheid verkregen kan worden.

Daarom hebben we in het bijzonder aandacht voor:

- Een goede sfeer
De kinderen moeten zich “goed in hun vel” kunnen voelen op school. Een uitnodigende sfeer en een goede relatie tussen kinderen onderling en tussen kinderen en leerkrachten zijn van essentieel belang. De kinderen mogen boos zijn, vrijuit lachen en grapjes maken. Ze krijgen tijd om verdrietig te zijn, ze kunnen “echt” zijn.
- Werken op “eigen niveau”
De leerstof en activiteiten worden zoveel mogelijk afgestemd op het niveau van het individuele kind. Als de leerstof te moeilijk is, haken kinderen af, als het te simpel is voelen kinderen geen uitdaging meer. In beide gevallen gaat dat ten koste van de betrokkenheid!
- Werkelijkheidsnabij
Ervaringsgericht onderwijs gaat uit van contexten en situaties die voor kinderen inleefbaar en betekenisvol zijn. Dat eigen ervaringen en inbreng van de kinderen hierbij onontbeerlijk zijn is natuurlijk vanzelfsprekend!
- Activiteit
Kinderen zijn van nature heel actief. Kinderen moeten de mogelijkheid krijgen om zoveel mogelijk actief te zijn d.w.z. doen, denken, onderzoeken, spelen, discussiëren ...
- Leerlingeninitiatief verruimen
Betrokkenheid ontstaat als kinderen met dingen bezig kunnen zijn die aansluiten bij hun belangstelling en behoefte. Door ruimte te creëren voor eigen keuze en persoonlijke inbreng komt de reële en individuele belangstelling pas écht tot zijn recht.

Dr. Ferre Laevers is een voortrekker van het ervaringsgericht onderwijs in België. Volgens deze theorie vormt de mate waarin het kind betrokken is bij de activiteiten die worden ondernomen het kernpunt van ontwikkeling. Deze visie op onderwijzen en opvoeden sluit nauw aan bij de visie van het project Ankie.

Het fundament van het ervaringsgericht onderwijs is de ervaringsgerichte houding van de begeleider. De begeleider zoekt intens naar wat zich in de kinderen zelf afspeelt en wat de omgeving bij hen teweegbrengt. Ervaringsgericht werken staat voor aandacht voor de wijze, waarop kinderen de wereld bekijken en beleven. Om te komen tot ervaringsgericht onderwijs kan de begeleiding drie wegen bewandelen: ervaringsgerichte dialoog, vrij initiatief en milieuverrijking¹⁶.

De verklaring van deze drie aspecten vindt u in bijlage 6.

¹⁶ Laevers, F. & Depondt, L. Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs. Basisboek. Centrum voor ervaringsgericht onderwijs, 2004, 164p.

Ervaringsgericht onderwijs is er één van voortdurende vraag-en-antwoord, van samen interpreteren van elke vraag die door het kind wordt gesteld en van elk antwoord dat gezamenlijk wordt gevonden. Als een kind een vraag stelt, reikt de leerkracht niet de pasklare oplossing aan, maar begeleidt het kind in de zoektocht naar een mogelijk zinvol antwoord. Deze zoektocht gebeurt zelfstandig maar niet alleen. Samen met de begeleider gaan de kinderen dingen uitproberen (experimenteren), bronnen raadplegen en eigen weloverwogen antwoorden geven. Zo krijg je zelfredzame kinderen met de durf nieuwe vragen te stellen....

6.2.3 Technologie is een volwaardig leermiddel

Een grotere waardering voor technologie in het onderwijs begint in de school zelf en voornamelijk in de basisschool.

De kinderen staan daar nog onbevangen tegenover technologie. In de laatste jaren van het basisonderwijs zijn ze erg geboeid door de wereld rondom hen en door de vraag "hoe werkt dat?". Die natuurlijke interesse kan een prima aanknopingspunt zijn voor doe- en denkactiviteiten rond technologie.

"Leerlingen zouden moeten leren om iets te ontwerpen en te maken op een gestructureerde manier (volgens de stappen van het technologische proces), iets te ontwerpen en maken op een planmatige en proefondervindelijke wijze, ze moeten ervaren wat een technologisch proces is, de vreugde smaken van iets te kunnen realiseren en te produceren. Kinderen moeten leren beseffen wat *knowhow* wil zeggen: het zich eigen maken van werkwijzen zoals het onderzoeken van behoeften, systemen en effecten; het beheren en uitvoeren van technologische processen; het ontwerpen doorheen verschillende, voor hen herkenbare, contexten¹⁷."

Als we willen inspelen op de interesses en motivatie van de kinderen, moeten eerst de leerkrachten gemotiveerd worden.

Momenteel is de grote meerderheid van de leerkrachten niet erg overtuigd van het belang van de beheersing van technologie voor onze samenleving. Er zijn ook te weinig leerkrachten met voldoende inzicht in de mogelijkheden van technologie en kennis rond technologie. Slechts een minderheid beschikt over de nodige, voldoende vaardigheden en competenties.

Onderwijs heeft nood aan bezielde leerkrachten die rond techniek en technologie kinderen kunnen en willen enthousiasmeren.

Uit het project Accent op Talent nemen we actiepunten over:

1. "Techniek" dient een belangrijker plaats in te nemen in het basisonderwijs, dus ook binnen de lerarenopleidingen die kleuterleiders en onderwijzers opleiden. De meeste studenten en ook lectoren en stagementoren hebben weinig voeling met technologie.

¹⁷ uit Van de Berghe W., Studie- en Adviesbureau Tiko, (2006) Accent op talent. Meer techniek in algemene vorming! Koning Boudewijnstichting, Brussel,.

2. Ook leerkrachten – niet enkel in het basisonderwijs – dienen begeleid en bijgeschoold te worden om op een creatieve manier met techniek te kunnen omgaan.

In het draaiboek voor de lerarenopleiding vindt u hierover meer.

Het is bijzonder jammer dat het leergebied “Technologische Opvoeding”, dat precies is ingevoerd om de technologische cultuur bij de jongeren te versterken en hun interesse voor techniek aan te wakkeren, in veel gevallen het omgekeerde effect heeft, omdat het op een wereldvreemde en weinig enthousiasmerende manier wordt gebracht.

- **Want ... voordelen**

Technologie:

- laat kinderen toe fouten te maken;
- werkt grensverleggend en roldoorbrekend;
- stimuleert samen denken en werken;
- is algemeen vormend;
- spreekt de hele persoon van het kind aan;
- doet een beroep op de verschillende intelligenties van het kind;
- werkt sluimerende bekwaamheden op;
- is een gebied bij uitstek voor probleemoplossend denken en handelen;
- legt gemakkelijk de relatie met de werkelijkheid;
- geeft kinderen de kans creatief en ongeremd te werken.

- **Maar ... een risicoanalyse**

“Te weinig affiniteit en zelfvertrouwen van de leerkracht”

Gedurende de projectfase van Ankie in de lerarenopleiding van de Hogeschool Gent werd het snel duidelijk dat leerkrachten thema's als gender, technologie en kiezen liever uit de weg gaan omdat ze menen er te weinig van te kennen, onvoldoende zelfvertrouwen hebben, geen affiniteit hebben met technologie of zich zeer onzeker voelen. Uit de reacties van leerkrachten blijkt dat er nog zeer veel onduidelijkheid heerst over de invulling van het luik ‘technologie’. Hoewel de eindtermen en ontwikkelingsdoelen een geschikte leidraad vormen, lijken leerkrachten er nogal huiverig tegenover te staan. De mate waarin en de manier waarop vorm gegeven wordt aan technologie op school, hangt vaak af van de persoonlijke mening en invulling van individuele leerkracht. Hierdoor ontstaat er een “onevenwicht” in het onderwijsaanbod.

Van de leerkrachten worden wat betreft technologie vaardigheden en kennis verwacht, die ze vaak zelf niet meegekregen hebben in hun opvoeding, laat staan in hun opleiding. Want ook in de lerarenopleiding begint technologie nu pas de aandacht te krijgen die het verdient. Veel leerkrachten voelen zich onzeker in deze opdracht en denken niet te beschikken over de nodige deskundigheid om met technologie aan de slag te gaan. Hoe leer je een kind probleemoplossend denken als je geleerd hebt dat je kinderen moet sturen en als je gewend bent in te grijpen in het denkproces van de leerling? Hoe laat je kinderen actief participeren als je een klas hebt van 25 leerlingen of meer?

Het is begrijpelijk dat het implementeren van technologie maar moeizaam op gang komt. Het is immers een lang proces waarin verschillende actoren hun gading moeten vinden.

Suggestie

- **“Vliegende leerkrachten”**
 Bij het introduceren of versterken van technologische opvoeding in het basisonderwijs wordt best eerst met “vliegende leerkrachten” worden gewerkt, indien binnen het bestaande corps nog niet voldoende competenties aanwezig zijn.¹⁸ Deze “vliegende leerkrachten” kunnen vakleerkrachten uit het secundair onderwijs zijn, ouders met de nodige ervaring en vaardigheden, mensen uit de beroepswereld of leerkrachten basisonderwijs met meer affiniteit voor technologie. De klasleerkracht moet wel steeds aanwezig zijn ter ondersteuning en om zelf meer vertrouwd te geraken met techniek en technologie.
 - **Uitwisseling tussen technische scholen en basisscholen.**
 Samenwerking tussen scholen onderling, kan noodzakelijk zijn om een goede (infra-) structuur uit te bouwen waar leerlingen en leerkrachten actief kunnen werken rond technologie. Zoeken naar samenwerkingsverbanden met secundaire scholen, in het bijzonder “technische- en beroepsscholen” is hier een voorbeeld van. Op deze manier worden leerkrachten en leerlingen van de basisscholen vertrouwd gemaakt met techniek. Degelijke ondersteuning, coördinatie en opvolging van deze samenwerking lijkt aangewezen, want voor beide partijen is de samenwerking meestal nieuw. Technische- en beroepsscholen beschikken meestal over werkplaatsen en het nodige materiaal. De jongeren van de secundaire school kunnen de kinderen van de lagere school begeleiden, we denken bijv. aan een systeem van peterschap.
 Het voordeel is dat kinderen van het basisonderwijs kennis maken met de secundaire school. “Accent op Talent” toonde aan dat dit een positieve invloed heeft en dat het mogelijk is om dit te organiseren.¹⁹
- Aandachtspunten**
- Het vraagt een goede organisatie. Scholen moeten duidelijke afspraken maken. Er moet een verantwoordelijke aangesteld worden omdat dergelijke nieuwe initiatieven in het begin vrij veel ondersteuning en opvolging vragen.
 - Jongeren van het secundair onderwijs moeten voorbereid worden op hun opdracht van peterschap. Men kan niet zomaar een groep kinderen uit het basisonderwijs en jongeren uit het secundair onderwijs bij elkaar zetten zonder daarbij duidelijke afspraken te maken, verwachtingen te stellen.
 - Leerkrachten moeten tijd krijgen om deze activiteiten en initiatieven te organiseren en met de volledige ondersteuning van de directie.
- **Cursus op maat van de school**
 Hiervoor verwijzen we naar het deel over de professionalisering van de leerkrachten

¹⁸ Van de Berghe W., Studie- en Adviesbureau Tiko(2006), Accent op talent. Meer techniek in algemene vorming! Koning Boudewijnstichting, Brussel,

¹⁹ Idem 18

“Te weinig middelen en ruimte ...”

Wie techniek en technologie een volwaardige plaats wil geven in het schoolcurriculum heeft daarvoor materiaal en ruimte nodig. Dat is niet zo vanzelfsprekend in het basisonderwijs. Vaak is er geen mogelijkheid om een apart technologielokaal in te richten. Als de school toch ergens een lokaal ter beschikking heeft, ontbreekt het vaak aan de nodige middelen om materialen en gereedschap te voorzien.

Scholen, die wel over een technieklokaal beschikken, ondervinden dan weer organisatorische problemen, maar deze zijn op te lossen door met de gebruikers duidelijke afspraken te maken.

Elke school die er aan denkt van een techniekklas op te starten, moet hiermee rekening houden en weten dat het een langdurig werk is. Het vraagt veel inzet van het leerkrachtenteam. Zonder een visie, een doordacht plan en de nodige ondersteuning van de directie, lukt het niet. Voorbereiding en overleg zijn een noodzaak om teleurstellingen en weerstand te voorkomen.

Suggestie

- Een “vliegende leerkracht” kan ondersteuning bieden bij de opbouw van een leeromgeving voor techniekactiviteiten.
- Samenwerking tussen een basisschool en een technische school of een basisschool en bedrijven kan ook hiervoor een oplossing bieden door aanbod van infrastructuur en middelen.

“Te weinig tijd in het programma”

De druk om de leerplannen en handleidingen af te werken is vaak zeer groot, waardoor leerkrachten het gevoel hebben dat ze geen tijd hebben om kinderen zelf te laten ontdekken, initiatief te laten nemen en dan nog eens technologie aan te bieden. Leerkrachten hebben dikwijls geen zicht op de horizontale samenhang tussen de verschillende leergebieden en denken in termen van: “dan moet ik ... laten vallen”.

Technologie brengt ook andere vaardigheden in beeld dan wiskunde of taal en geeft kinderen die technologisch sterk zijn de kans om te tonen waarin zij sterk zijn. Het vraagt van de leerkracht wel een andere manier van denken en werken.

Door een beter inzicht in technologie, zullen de leerkrachten inzien dat ook via technologie aan bepaalde eindtermen kan gewerkt worden. (zie bijlage 2 en 3 ontwikkelingsdoelen en eindtermen)

Suggestie

Het gaat hier meestal niet over dingen laten vallen maar wel over ‘Hoe kan ik dingen samenbrengen? Hoe kan ik werken aan taal en technologie, wat is de link tussen contractwerk en talentenontwikkeling?’

“Te weinig ondersteuning”

In sommige scholen zijn er heel grote klassen. Het is niet altijd evident om met 25 à 30 kinderen aan de slag te gaan én in te spelen op hun talenten én interesses én er bovendien voor te zorgen dat de veiligheid gewaarborgd blijft. Maar er staat natuurlijk ook nergens geschreven dat u altijd met de volledige groep moet werken.

Suggestie

- Contractwerk, groepswerk, hoekenwerk, projectwerk, klasdoorbrekende activiteiten, ... zijn werkvormen die zich heel goed lenen om de zelfstandigheid, samenwerking de ondernemingszin en de interesses van kinderen te ontwikkelen. Op deze wijze krijgt de leerkracht de kans om intensief bezig te zijn met een kleinere groep of de klas te observeren.
- Externe begeleiders, ouders, grootouders, ... kunnen ingeschakeld worden en op deze manier zal het aangenamer en veiliger werken zijn. Het vraagt soms wel wat overtuigingskracht en organisatiewerk maar het resultaat loont.

“Onduidelijkheid wat betreft verwachtingen en richtlijnen”

Het is belangrijk dat kinderen techniek ervaren en hen de mogelijkheid gegeven wordt om probleemoplossend te denken.

Soms wordt er van de scholen verwacht dat ze “technologie” cognitief evalueren. Een techniektoets, als die er dan toch moet zijn, bestaat eerder uit een praktische “doe”-opdracht en niet uit een schriftelijke toets waar kinderen theoretische aspecten van techniek moeten reproduceren. Er is geen theoretische toets nodig om voor het domein technologie na te gaan of een kind al dan niet de eindterm heeft behaald. Een gulden middenweg zoeken is niet altijd eenvoudig.

Suggestie

- Er is hier een kans om meer te werken rond zelf- en peer-evaluatie. Op deze manier kunnen de kinderen zelf nagaan waar hun talenten liggen.

“Er zijn geen leerlijnen”

De meeste scholen volgen nauwgezet mooi uitgetekende leerlijnen. Voor leergebieden als wiskunde en Nederlands is dat eenvoudig, daar bestaan prachtige pakketten voor. Technologie is echter nog vrij nieuw. Er bestaan nog geen uitgewerkte leerlijnen. De druk op de scholen om zelf leerlijnen uit te tekenen is groot. Zolang de onduidelijkheid, over wat technologie precies moet zijn, blijft bestaan is het moeilijk om tot goede leerlijnen te komen. Dit vraagt ook weer veel tijd en inzet van de leerkrachten.

Suggestie

TOS21²⁰ ontwikkelt een leerlijn technologie van 2,5 jaar tot 18 jaar. Deze leerlijn wil duidelijkheid scheppen en een kader bieden voor alle scholen basisonderwijs, secundair onderwijs en alle onderwijsvormen om technologie een plaats te geven binnen het curriculum.

6.2.4 Roldoorbrekend werken en genderbewust onderwijzen

Het bewust zijn en worden van het eigen handelen en denken t.o.v. bestaande rolpatronen, t.o.v. het gedrag van jongens en meisjes, t.o.v. de eigen pedagogisch didactische aanpak is een belangrijke voorwaarde om open te staan voor roldoorbrekend werken.

Een leerkracht, die bewust omgaat met stereotiepen en vooroordelen, biedt meer kansen aan kinderen om te ontdekken waarin ze goed zijn. Dit heeft ook een positieve invloed op de studie – en beroepskeuze.

Roldoorbrekend werken alleen is niet voldoende. Genderbewust omgaan met kinderen is een noodzaak en zou een prioriteit moeten zijn.

Suggestie

Genderbewuste interactie²¹

- Wees bewust van uw eigen manier waarop u naar meisjes en jongens kijkt.
- Beschouw alle beroepen en studierichtingen als gelijkwaardig.
- Wees een model in het serieus nemen van meisjes en bestrijd seksistische opmerkingen.
- Geef aan jongens en meisjes evenveel en evenwaardige kansen om te antwoorden of te handelen.
- Formuleer feedback op een zakelijke manier en beoordeel jongens en meisjes op een evenwaardige manier.
- Zorg voor voldoende positieve feedback.
- Zoek naar voorbeelden die jongens als meisjes evenveel aanspreken en zorg voor variatie.
- Varieer in werkvormen en zorg voor een evenwaardige spreiding van taken tussen jongens en meisjes.
- Zorg voor evenwaardige normen bij het evalueren van meisjes en jongens.
- Praat op dezelfde toon en zorg voor evenveel contact met jongens en

²⁰ Techniek op school voor de 21ste eeuw. Meer informatie vindt u op www.ond.vlaanderen.be/tos21

²¹ www.beroepenhuis.be en doorklikken naar "Helden van elke dag"

- meisjes.
- Maak een goede mix van lezen en doen en dit op verschillende manieren zodat elk kind zich aangesproken voelt.

Genderbewust taalgebruik

Wie schrijft, kiest woorden, legt accenten, hanteert een bepaalde schrijfstijl, Die keuzes beïnvloeden de lezer en laten doorschemeren welk beeld en verwachtingen er zijn tegenover mannen en vrouwen, jongens en meisjes.

- Schrijf de tekst zodanig dat die toepasbaar is voor beide geslachten, dat beide geslachten in de tekst voorkomen, dat zowel meisjes als jongens worden aangesproken, dat voorbeelden ook vervrouwelijkt worden.
- Vermijd stereotiepen en gebruik een neutrale omschrijving van kenmerken en eigenschappen.
- Gebruik woorden met "man" of "vrouw" erin best niet.
- Gebruik verder zoveel mogelijk genderbewuste omschrijvingen en werk roldoorbrekend in het geven van voorbeelden.
- Vermeld zowel "mannelijke als vrouwelijke" eigenschappen.

6.2.5 Leergebiedoverschrijdend werken

De activiteiten in de kleuterklas worden niet in afzonderlijke leergebieden behandeld. Het is dus vanzelfsprekend dat men leergebiedoverschrijdend gaat werken. Toch moet er ook over gewaakt worden dat dit daadwerkelijk gebeurt, dat de verschillende leergebieden in elkaar vloeien.

Er worden geen afzonderlijke ontwikkelingsdoelen voor de leergebiedoverschrijdende thema's "Leren Leren" en "Sociale Vaardigheden" geformuleerd wegens de globale en geïntegreerde aanpak op dit onderwijsniveau. Het is eigen aan het kleuteronderwijs om belangrijke accenten te leggen op het verwerven van sociale vaardigheden. In verschillende ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs zijn deze aspecten, evenals aspecten van leren leren, expliciet meegenomen, in andere worden ze verondersteld.

- **Brede Vorming²²**

Brede vorming betekent in de eerste plaats dat kinderen kansen krijgen om competenties te ontwikkelen in een situatie die voor hen realistisch is. Kinderen leren vanuit en in de wereld, hun herkenbare leefwereld. Wie een beroep doet op de verschillende as-

²² Ontwikkelingsdoelen en eindtermen. Informatiemap voor de onderwijspraktijk Gewoon Basisonderwijs p. 16 – 17

pecten van de ontwikkeling, draagt ook bij tot die brede vorming. Een harmonische persoonlijkheidsontwikkeling vraagt een evenwichtige aandacht voor alle ontwikkelingsgebieden bij het kind. Zo moeten naast de sociaal-emotionele en motorische component uiteraard ook de cognitieve aspecten worden ontwikkeld.

- **Actief leren** ²³

Een probleem oplossen in samenspraak met een medeleerling, zelf het werk regelen, de kans krijgen om de eigen werkwijze uit te leggen, kennis nemen van de werkwijze van anderen, extra uitleg vragen, de eigen oplossing controleren, ruim de kans krijgen om te exploreren.... Het zijn allemaal aspecten die te maken hebben met leren. Vanuit die opvatting is leren dan ook een actief en constructief proces. Maar dit proces komt niet vanzelf op gang. Kinderen moeten in krachtige en rijke leeromgevingen worden geplaatst. Bovendien moeten ze de kans krijgen om zoveel mogelijk hun eigen leerproces in handen te nemen. Concreet betekent dit dat materialen en opdrachten in de klas erg gevarieerd en uitdagend moeten zijn. Voorts moeten de kinderen de kans krijgen met verkregen informatie om te gaan. Laat ze die informatie op hun manier bewerken en verwerken. Geef hen de kans samen te leren door met elkaar in gesprek te treden, door gedachten uit te wisselen, door zelf hun oplossingen met elkaar te vergelijken. Op die manier gaan voor de kinderen de poorten open om hun eigen kennis op te bouwen.

- **Zorgbreedte** ²⁴

Ouders verwachten dat de school voldoende zorgbreedte realiseert om hun kind een stevige basisvorming te bieden. Waar alle kinderen recht op hebben, wordt geformuleerd in eindtermen. In de dialoog tussen ouders en scholen worden de eindtermen een belangrijk referentiepunt.

Als er veel nadruk wordt gelegd op basisvaardigheden en het aanbod voor de kinderen niet te overladen is, wordt een duidelijke stap naar zorgbreedte gezet.

Belangrijke aspecten van zorgbreedte zijn meer tijd en een gericht aanbod, zowel preventief als remediërend.

²³ Idem 22

²⁴ Idem 22

7 Pijlers

Het project Ankie werd in functie van de begeleiding van studenten geconcretiseerd in 5 pijlers die centraal zijn bij de begeleiding van kinderen om vanuit een brede basis verstandig te leren kiezen. Ze zijn deels gebaseerd op de visie rond studiekeuzebegeleiding en deels proefondervindelijk bepaald.

Deze pijlers werden gedurende een volledig schooljaar geïntegreerd tijdens de stageactiviteiten van studenten bachelor lerarenopleiding lager en kleuteronderwijs. Bij een evaluatie met de studenten gaven ze aan dat deze pijlers een goede leidraad zijn om te werken rond Anders Kiezen. Vandaar dat we ze ook in de leidraad hebben opgenomen.

De pijlers

- Zelfconceptverheldering
- Horizonverruiming
- Keuzevaardigheden
- Probleemoplossend en ontdekkend leren
- Gelijke kansen voor alle talenten

Door aandacht te vestigen op deze pijlers tijdens het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van onderwijsactiviteiten is de leerkracht alert voor zaken als het voorzien van een breed aanbod, (h)erkennen van verschillende talenten, keuzemogelijkheden bieden aan kinderen, zelfkennis opbouwen, ...

Er wordt rekening gehouden met:

- interesse van de kinderen;
- ontwikkelingsniveau van de kinderen;
- voorkennis en intelligentie van de kinderen ;
- leerstijlen van de kinderen;
- persoonsgebonden kenmerken (man/vrouw, groot/klein, leeftijd, ...);
- situationele omstandigheden (klassituatie, ouders, ...);
- affectieve kenmerken (zelfvertrouwen, motivatie, ...) van de kinderen.

7.1 Zelfconceptverheldering

Wie ben ik? Wat doe ik graag? Wat kan ik goed en wat niet?

Elke visie op het eigen-ik is mede het resultaat van de invloeden van de pedagogische omgeving.

Denkbeelden en vooroordelen van de maatschappij in verband met diversiteit spelen een belangrijke rol bij de vorming van het eigen-ik.

De gevolgen hiervan zijn zeer duidelijk te onderkennen binnen het kader van de studie- en beroepskeuze.

Vaak is die keuze het gevolg van vooroordelen en externe druk, die geen rekening houden met de echte competenties en talenten van het kind. Dit leidt tot onaangepaste studiekeuze.

Kansarmen komen op die manier al te dikwijls en te gemakkelijk terecht in minder gewaardeerde studievormen of – richtingen. Aan de andere kant blijkt ook dat het imago van hoger gewaardeerde studievormen leerlingen aantrekt, die voor deze onderwijsvormen niet over de juiste competenties beschikken. In beide gevallen is het “Gelijkekansenbeleid” ver weg.

Onderwijs moet er immers naar streven elk kind te oriënteren en te begeleiden naar de juiste keuzes, rekening houdend met de talenten en interesses van het kind.

Binnen het project Ankie willen we een leidraad aanreiken om binnen het basisonderwijs de juiste studiekeuze voor te bereiden door het creëren van de goede randvoorwaarden, wat o.m. inhoudt de druk van de externe omgeving zo veel mogelijk te kanaliseren in het belang van elk kind.

Onze concrete aandacht gaat naar het genderelement: gelijke kansen voor jongens en meisjes, specifiek naar die studierichtingen en beroepen toe die traditioneel aan jongens worden voorbehouden. Kinderen kunnen binnen het project ervaren dat er naast de verschillen tussen jongens en meisjes, ook even belangrijke verschillen in interesses en talenten bestaan binnen de groep jongens en meisjes.

Genderbewust onderwijzen. Dit houdt in:

- bewust zijn van eigen vooroordelen, stereotiepen tijdens lessen, stages, opdrachten, ...;
- screening van didactisch handelen en materiaal;
- aandacht voor de beeldvorming bij kinderen;
- bewust zijn van de bestaande rolpatronen en hier zinvol mee omgaan;
- impact van bestaande rolpatronen en stereotiepen op het onderwijsgebeuren.

Gender heeft te maken met de verwachtingen van onze samenleving. Hoe gedraag je je als jongen? Hoe gedraag je je als meisje?

Die verwachtingspatronen zijn historisch gegroeid. Wat wij leren wordt bepaald door de samenleving waarin we worden geboren, door onze positie in die samenleving, hoe die samenleving aankijkt tegen “jongens” en “meisjes”.

Op die manier worden we ook voorbereid op de rollen die we later als man of als vrouw zullen aannemen.

Een aantal statements:

“Meisjes moeten vooral sociaal vaardig zijn.”

“Jongens moeten duidelijk weten wat ze willen en er durven voor gaan”

“Meisjes besteden heel wat aandacht aan de manier waarop iets gezegd, gedaan wordt.”

“Jongens benaderen de dingen eerder zakelijk.”

“In groepswork nemen jongens gemakkelijk de leiding, meisjes zorgen voor de sfeer en de goede samenwerking.”

Hieraan zijn een aantal vooroordelen en stereotiepen verbonden die niet noodzakelijk met de werkelijkheid overeenstemmen en vaak veel trager veranderen dan het werkelijke gedrag van vrouwen en mannen.

Bevraag uzelf... Wat zal u als leerkracht het best "verteren"?

- *Sofie zegt onomwonden tegen de leerkracht: "Mijnheer, kan uw uitleg echt niet wat duidelijker?" Of Bart zegt hetzelfde?*
- *Katrien komt vrijwel elke les aan je tafel staan om extra uitleg te vragen over je opdrachten. Of Jeroen doet hetzelfde?*
- *Wouter zegt dat hij straks kleuterleider wil worden. Of Sara vertelt jou hetzelfde.*
- *Maarten verliest zijn zelfbeheersing en scheldt Joris uit. Of Lena doet dat?*

Onbewust waarderen en interpreteren we vaak de meeste kenmerken verschillend bij jongens dan bij meisjes.

De genderproblematiek ligt vooral in het niveauverschil van waardering: mannelijke gedragskenmerken worden maatschappelijk hoger gewaardeerd dan vrouwelijke. Rationaliteit is in onze samenleving belangrijker dan emotionaliteit, typische mannenjobs worden nog steeds beter betaald dan overeenkomstige vrouwenjobs,...

Deze verschillende waardering en de daarbij horende aanpak leiden tot ongewenste discriminatie en machtsverhoudingen.

Genderbewust opvoeden en onderwijzen betekent dat meisjes en jongens gelijk gewaardeerd worden, gelijke kansen moeten krijgen. In de klas moet de leerkracht hiermee rekening houden bijv. bij de keuze van rolmodellen, werkvormen, voorbeelden, in de achtergrondinformatie, in de manier van omgaan met de kinderen, door bij de evaluatie af te stappen van strak omliggende verwachtingen naar jongens en meisjes. In de database is meer informatie over dit onderwerp en in het praktische luik geven we een aantal suggesties over de aanpak in de klas.

7.2 Horizonverruiming

Genderbewustzijn is bijna als vanzelfsprekend een gevolg van horizonverruiming.

In het kader van het project wordt voortdurend de aandacht gelegd op de gelijkwaardigheid van jongens en meisjes. Hierdoor zullen de kinderen zich bewust worden van het feit dat het conventionele, traditionele gedachtegoed van de maatschappij, niet noodzakelijk het hunne moet zijn.

Ze zullen begrip opbrengen voor het anders zijn van de andere, voor de diversiteit en op die wijze interesse krijgen voor competenties en talenten van anderen. Tegelijkertijd zullen ze hun eigen competenties kunnen toetsen aan die van anderen en hun eigen mogelijkheden anders en ruimer inschatten.

In het kader van het project willen we zeer specifiek de aandacht trekken op de mogelijkheden en het belang van techniek en technologie. We willen kinderen leren beseffen dat techniek voortdurend en positief in hun leven aanwezig is, dat talenten voor techniek niets te maken hebben met geslacht, leeftijd,

De horizon verruimen van kinderen kan alleen als ook de leerkracht de eigen horizon verruimt. De leerkracht mag niet steeds terug naar de bekende thema's, prenten, verhalen, ... Het is nodig ook een thema aan bod te laten komen dat verband houdt met technologie en dit samen uit met "alle" leerlingen uitwerken. Het is geen probleem als de leerkracht niet alle kennis en vaardigheden bezit i.v.m. dit thema. Hij kan samen met de kinderen op zoek gaan naar antwoorden. Dit is de meerwaarde!

Het kan voor de leerkracht ook zeer verruimend zijn om zelf op bezoek te gaan bij technische- en beroepsscholen en bedrijven.

Een beeld krijgen van eigen kennis en vaardigheden rond studiekeuzebegeleiding en het brede aanbod van studiemogelijkheden en beroepen kan een goede start zijn om de eigen horizon zinvol te verruimen.

Kinderen die dankzij een breder aanbod kennis maakten met bijvoorbeeld technologie, hoeven daarom nog niet voor technologie te kiezen. Maar dankzij de opgedane ervaring kan er wel zeer bewust een keuze voor of tegen gemaakt worden. Het is goed mogelijk dat ze techniek en technologie gewoon niet leuk vinden. Het is even goed mogelijk dat ze technologische activiteiten wel leuk vinden, maar ondervinden dat ze er niet goed in zijn of dat ze techniek als beroep niet zien zitten.

In het praktische luik vindt u 4 uitgewerkte thema's (kleuterklas, 1e 2e en 3e graad) die u op weg kunnen zetten bij het uitwerken van dergelijke thema's.

7.3 Keuzevaardigheden

Kiezen is een vaardigheid. De leerkracht zal voor een groot aantal oefenmomenten moeten zorgen in verschillende contexten zodat de leerlingen die vaardigheid verwerken. Er moet een continue en systematische aandacht voor kiezen en het creëren van keuzesituaties zijn over alle leergebieden heen en niet alleen beperkt tot het leergebied wereldoriëntatie.

In bijlage 7 vindt u een overzicht van de manier waarop kiezen aan bod kan komen in de verschillende lessen of activiteiten bij alle leergebieden. Dit overzicht is zeker niet volledig maar wil er vooral toe aanzetten om te reflecteren over het eigen pedagogische en didactische handelen.

Bijdragen tot het ontwikkelen van keuzevaardigheden van leerlingen vraagt wel een andere kijk op het klasgebeuren. De leerkracht zal de kinderen meer kansen moeten geven om zelf keuzes te maken en beslissingen te nemen tijdens het leerproces. Kiezen kan op een impliciete manier aan bod komen: er moeten geen extra lessen kiezen georganiseerd worden. Kiezen mag en kan geen vak worden. Het is evenmin de bedoeling om kiezen alleen aan bod te laten komen binnen het leergebied wereldoriëntatie.

De leerkracht zal meer aandacht besteden aan kiezen door het hanteren van bepaalde werkvormen, door de organisatie van het klasgebeuren, door het vergroten van de verantwoordelijkheid van de kinderen.

De leerkracht zorgt voor:

- inzicht in het keuzeproces en keuzebegeleiding van kinderen;
- aanbod van reële keuzemogelijkheden aan kinderen;
- studieloopbaan- en studiekeuzebegeleiding.

Het eigenlijke keuzeproces doorloopt verschillende fases²⁵:

Bewustwording	<ul style="list-style-type: none"> • beseffen dat er moet gekozen worden • gevoelig worden voor het feit dat er een keuzeprobleem, -dilemma is
Horizonverruiming	<ul style="list-style-type: none"> • mogelijkheden, alternatieven • in kaart brengen van keuzeopties en mogelijkheden
Zelfconceptverheldering	<ul style="list-style-type: none"> • mogelijkheden en alternatieven toetsen aan de eigen capaciteiten, wensen en verwachtingen • voldoende tijd is een noodzakelijke factor • vóór- en nadelen die elke keuzemogelijkheid heeft
Toetsing en evaluatie	<ul style="list-style-type: none"> • heb ik de juiste keuze gemaakt

7.4 Probleemoplossend en ontdekkend leren

- kinderen zelf problemen laten oplossen, laten kiezen en ontdekken hoe ze de oplossing moeten vinden
- goede probleemstellingen formuleren en/of inspelen op probleemstellingen die kinderen aanbrengen
- technologie als middel bij probleemoplossend denken en handelen kunnen hanteren
- kritisch en zelfstandig denken stimuleren

“Kinderen hebben geen problemen, kinderen kunnen nog geen beslissing maken of een probleem zelfstandig oplossen, ...”.

Het vertrouwen in het kunnen van kinderen is soms heel laag. Bijgevolg wordt hen alles kant-en-klaar aangeboden. De leerlingen moeten dan met deze enorme hoeveelheid informatie “iets” doen.

²⁵ Vlaamse Vereniging van Studenten: Leren kiezen: naar een oriënteringsbeleid waarin het studiekeuzeproces van de leerling centraal staat.

Onderzoek heeft uitgewezen dat het overstelpen van kinderen met informatie over bijv. studierichtingen, beroepen, ... weinig efficiënt is.

Kinderen leren veel meer door het zelf op zoek gaan naar antwoorden. Dit geldt niet alleen voor het schoolse leren, maar vooral ook om effectief te kunnen leren in om het even welke, andere leersituatie.

“Kinderen helpen leren leren is hen helpen hun leven meer in eigen handen te nemen”²⁶.

Het is de bedoeling dat kinderen zelfstandig nieuwe kennis en vaardigheden kunnen verwerven en in staat zijn problemen op te lossen.

Dit vergroot de zelfredzaamheid van de kinderen en ook de zelfkennis.

Het werken vanuit een probleemstelling, zeker in het geval van technologie, biedt veel kansen en zal de aandacht, nieuws- en leergierigheid van kinderen verhogen, indien het probleemstellingen zijn uit de eigen leefwereld. Loslaten van sturing en pasklare oplossingen biedt daarbij de mogelijkheid aan het kind om zelf te leren.

Er is zelfs gebleken dat de verschillen tussen de kinderen vervagen, of zelfs verdwijnen, wanneer men vaker met probleemstellingen werkt uit de leefwereld van het kind. Kinderen die tijdens taal- of rekenlessen veel problemen hebben en zich op de achtergrond houden, gaan wel actief te werk als een probleemstelling uit de eigen leefwereld wordt aangeboden.

7.5 Gelijke kansen voor alle talenten

Er zijn verschillende manieren om rekening te houden met de totale persoonlijkheid van het kind. De ene school, de ene methode, zal kiezen om te werken volgens de principes van meervoudige intelligentie, een andere school stelt de axenroos centraal. We geven ze mee omdat we ervan overtuigd zijn dat ze allemaal kunnen bijdragen om een beter beeld te krijgen van de kinderen en hen alle kansen te bieden die ze verdienen.

7.5.1 Het kind

- **Interesses**

Inspelen op de verschillende interesses van de kinderen staat centraal bij een ervaringsgerichte aanpak. Binnen het project Ankie is het wenselijk en zelfs noodzakelijk dat de leerkracht inspeelt op de interesses van de kinderen. De leerkracht moet aan de kinderen de kans geven om aan anderen te tonen wat hun interesses zijn en deze interesses verder te ontwikkelen.

²⁶ Engelen, I., Leren leren in de kleuter- en lagere school. In: EGO-ECHO, 1/3 maart, 1999, p. 16-20.

Aan de andere kant is het ook de taak van de leerkracht om kinderen te laten kennis maken met nieuwe opties. Het is de bedoeling dat door het verruimde aanbod eventueel nieuwe interesses worden opgewekt.

In het kader van (studie)keuzebegeleiding houden we voor ogen dat kinderen:

- sterk geïnteresseerd kunnen zijn in een optie, maar ondervinden dat ze er niet zo goed in zijn;
- sterk geïnteresseerd kunnen zijn in een optie en zijn er goed in;
- (nog niet) geïnteresseerd zijn in een bepaalde optie, maar de mogelijkheid bestaat dat ze er wel goed in zijn;
- niet geïnteresseerd zijn na een ervaring en het ook niet goed kunnen.

Kinderen die over bovenstaande zaken een duidelijk beeld hebben, zijn zich zeer bewust van het eigen kunnen en kennen en zullen ook een bewustere keuze maken. Als leerkracht is het belangrijk dat je dit bij de kinderen opvolgt en begeleidt.

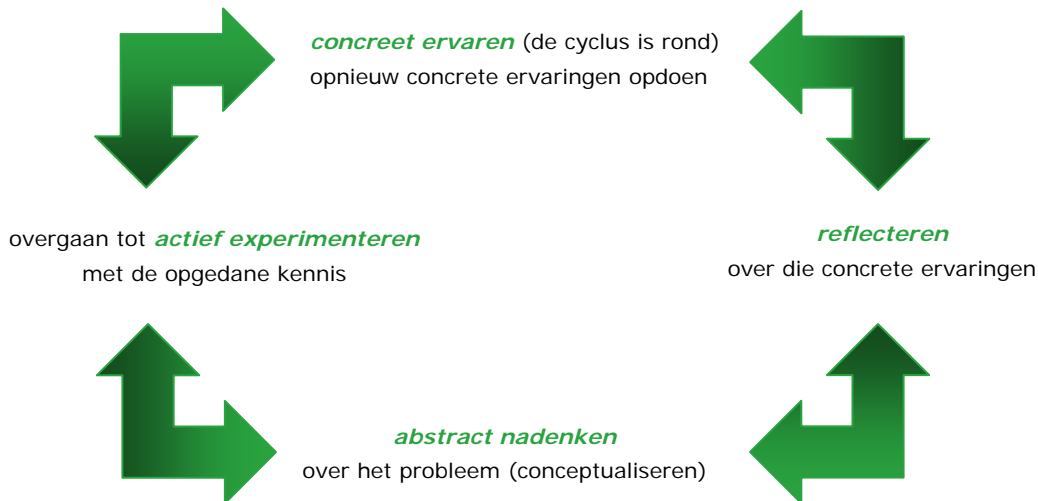
• **Leerstijlen**

Iedereen heeft een eigen manier van studeren, leren en problemen aanpakken. Een leerstijl²⁷ kan omschreven worden als een favoriete aanpak bij het leren. Het soort activiteiten dat iemand geneigd is te kiezen in een leersituatie. Een duidelijk beeld van de leerstijl van ieder kind is van cruciaal belang om de begeleiding optimaal te laten verlopen.

Waarom is deze informatie over leerstijlen nu belangrijk?

Mensen ontwikkelen in hun leven een stijl van handelen die past bij de eigen persoonlijkheid. Die eigen stijl komt tot uiting in de manier waarop zij activiteiten uitvoeren, probleemsituaties benaderen en de wijze waarop zij leren. Uitgesproken denkers hebben de neiging om bij een probleembenadering eerst naar de theorie te grijpen. Doeners pakken het probleem direct aan. In werkelijkheid is het nochtans zo dat ieder probleem een eigen benadering vraagt. Het is dus niet zo dat denken voor ieder probleem de juiste eerste stap is. Een lek dichten is meer gebaat met onmiddellijke actie dan met het zoeken van een goed overwogen oplossingsstrategie. De meeste mensen hanteren een combinatie van meerdere leerstijlen waarbij de keuze van de gehanteerde leerstijl afhangt van hun eigen persoonlijkheid en van het probleem dat zich aandient. Hoe meer uitgesproken je echter een bepaalde leerstijl hanteert, hoe meer de andere stijlen verwaarloosd worden. Nochtans zijn alle stijlen belangrijk omdat het eigenlijk gaat over leerstappen in een cyclisch proces.

²⁷ Bosman L., Detrez, C., & Gombeir, D. (1998). Jongeren aanspreken op hun leerkracht. Over de praktijk van zelfsturend leren in het onderwijs. Leuven, Acco

Afhankelijk van de leerstijl ga je starten bij conceptualiseren of bij concreet ervaren of bij....²⁸

Het kennen van de eigen leerstijl geeft inzicht in:

- hoe jij jouw probleemaanpak meestal start;
- welke dimensie je geneigd bent te verwaarlozen.

Het bijspijkeren van verwaarloosde dimensies (leerstijlen) kan kinderen op weg helpen om een stap voorwaarts te zetten in het leren efficiënt oplossen van problemen.

Een tweede reden waarom het kennen van je eigen leerstijl zinvol kan zijn, is dat die leerstijlen ook aanleunen bij een oriëntering, een voorkeur voor bepaalde beroepen, studies, activiteiten²⁹.

Achterhalen welke leerstijl men heeft, is niet altijd evident. Om daar duidelijkheid in te brengen bestaat er een leerstijltest die ontwikkeld werd in het ESF-project Venus. U vindt deze test op www.ohmygods.be.

²⁸ Meer informatie vind je in het artikel "Vier maal Bram in de klas." uit Klasse www.klasse.be/archieven/archieven

²⁹ In de literatuur vind je aanwijzingen dat:

- de denker in organisaties beter functioneert op de afdelingen onderzoek en planning
- de beslisser zich beter waar kan maken op de afdeling techniek of in de natuurwetenschappen
- de doener zich eerder op zijn gemak voelt in de marketing of de verkoop
- de dromer/beschouwer goed werk levert in sociale beroepen zoals counselor, personeelsfunctionaris, organisatieontwikkelaar...

- **Meervoudige intelligentie**³⁰

We zijn op verschillende manieren intelligent. Een beeld hebben van de verschillende intelligenties, gelijke waardering ervoor en onderontwikkelde intelligenties verder stimuleren zijn van groot belang.

Gardner onderscheid 8 soorten intelligenties. Elke vorm van intelligentie, maar vooral de combinatie van die verschillende soorten intelligentie biedt de mogelijkheid om problemen op te lossen die van belang zijn binnen de eigen cultuur of het eigen milieu.

We sommen ze even op:

- 1 taalkundige intelligentie**
de mentale vaardigheden die om de hoek komen kijken bij schrijven, formuleren, lezen en luisteren.
- 2 logisch-mathematische intelligentie**
vaardigheden nodig om abstracte relaties te doorgronden en om met getallen om te gaan.
- 3 muzikale intelligentie**
vermogen om ritmen en patronen te ontdekken en toonhoogten te horen
- 4 ruimtelijke intelligentie**
vermogen om op driedimensionaal niveau te denken. Onmisbaar voor architecten, technici en piloten. Ook een goed oriëntatievermogen en richtingsgevoel duiden op ruimtelijke intelligentie.
- 5 kinesthetische intelligentie**
heeft alles te maken met de beheersing van het lichaam. Tot grote ontwikkeling gekomen bij atleten en dansers, maar ook bij mensen die met hun handen werken.
- 6 technische intelligentie**
combinatie van verschillende soorten intelligentie, nodig om technisch of technologisch georiënteerde problemen aan te pakken.
- 7 intrapersonlijke intelligentie**
inzicht hebben in eigen gevoelens, handelen en denken. Besef hebben van eigen beweegredenen. Heeft alles te maken met een kritisch zelfbeeld.
- 8 interpersoonlijke intelligentie**
vermogen om andermans gevoelens en gedrag te begrijpen. Vernuft dat nodig is om met andere mensen overweg te kunnen en ze te motiveren. Zeer wenselijk in leidinggevende beroepen en in beroepen waarin teamwork vooropstaat.

³⁰ Kagan, S. & Kagan, M., (2004) Meervoudige Intelligentie. Het complete MI boek. Deel 1 (De intelligenties en hun toepassing in het onderwijs) Deel 2 (In de klas: structuren en activiteiten) Deel 3 (Schoolontwikkeling, MI meting, evaluatie van MI theorie) Middelburg, RPCZ Educatieve Uitgaven.

Gardner ontwikkelde een theorie van de meervoudige intelligentie die tegemoet komt aan de complexiteit van de mens. Intelligentie is voor hem de bekwaamheid om:

- problemen op te lossen,
- vragen op te roepen,
- iets te vervaardigen (bouwsel, schrijfsel, contact, product),
- in een gewone en betekenisvolle omgeving.

Mensen blijken dat op verschillende manieren te doen. Dat komt door de wijze waarop zij gebruik maken van een reeks verschillende intelligenties. Die zijn voor iedere persoon even uniek als een vingerafdruk. De mate waarin ze onderling in sterkte, mogelijkheden en samenwerking variëren, verschilt van mens tot mens.

Anders gezegd, ieder mens heeft zijn eigen profiel van onderling op elkaar inwerkende intelligenties. Elke intelligentie kan aan sterkte winnen, zij het niet ongelimiteerd. Intelligenties zijn dus tot op zekere hoogte ontwikkelbaar. We vinden dit een zeer belangrijk gegeven in het begeleiden en ondersteunen van kinderen, in dit geval voor het ontwikkelen van keuzevaardigheden.

“Technisch intelligent” handelen of de combinatie van soorten intelligentie die op dat moment vereist zijn, hangt uiteraard samen met het probleem of de situatie waarvoor iemand zich gesteld ziet. Dat bepaalde beroepen ook meer aanspraak maken op bepaalde soorten intelligentie dan andere beroepen, spreekt voor zichzelf.

Belangrijk om weten is ook dat elke mens in principe beschikt over alle soorten intelligentie. Hoeveel u ervan hebt, verschilt van mens tot mens.

Aanleg en oefening spelen hierbij een belangrijke rol. Dat betekent dat iemand niet slim “geboren” wordt – al speelt aanleg natuurlijk een belangrijke rol –, maar dat men de intelligentie verder kan ontwikkelen. Daarvoor moet men oefenen en gemotiveerd zijn, moet men zin hebben om te leren.

Intelligentie is dus niet zo’n eenvoudig begrip als het soms lijkt. Gemotiveerd zijn om te leren, om talenten te ontwikkelen, bepalen evenzeer de mate van intelligentie die iemand kan bereiken.

Dit illustreert dan weer dat het onderwijs en de leerkrachten mee “bepalen hoe intelligent de kinderen uit hun klas kunnen worden”. Zij hebben uiteraard niet de hele studiemotivatie en evenmin de aanleg van de kinderen in de hand, maar ze kunnen ze in belangrijke mate beïnvloeden door “kwaliteitsvol onderwijs” te bieden.³¹

Door aandacht te hebben voor de verschillende intelligenties krijgen kinderen de kans zichzelf te ontdekken, te ervaren waar ze goed en minder goed in zijn. Dit geldt ook voor het beeld dat leerkrachten zich vormen over de kinderen en bijgevolg hun begeleidingswijze hierop afstemmen³².

³¹ Informatie van de website www.oriento.be

³² Voor praktische informatie: www.migent.be

- **Axenroos³³**

Een beeld hebben van de verschillende sociale vaardigheden is van groot belang en zal ook in het later beroepsleven terugkomen. Bijvoorbeeld samen werken, bevelen op volgen, leiding nemen, discussies voeren,

Sociale vaardigheidstraining is niet alleen interessant voor de ontwikkeling van het kind, het is ook wettelijk verplicht en wordt in “de vakoverschrijdende eindtermen” nader toegelicht.

De axenroos biedt leerkrachten en begeleiders een houvast om het sociaal gedrag op een gedifferentieerde manier te benaderen. Ze geeft meer diepgang aan een gesprek met ouders, aan een klassenraad, bij overleg met de CLB-begeleider. In sommige klassen gebruikt men de axenroos voor systematische observatie van sociaal gedrag.

De axenroos is niet alleen handig middel bij het observeren van sociaal gedrag, ze is ook een hulpmiddel om aan sociale vorming te doen. Ze biedt een ruggensteun om op een systematische manier alle relatiewijzen uit de klas aan bod te laten komen en om inzicht te verwerven in de bewegingen en de samenhang van de interacties tussen de axen.³⁴

In het kader van de leidraad kunnen we de axenroos niet volledig bespreken. In bijlage 8 vindt u een samenvatting van het doel en de visie van de axenroos.

7.5.2 De leerkracht

- **Kindvolgsysteem**

Een kindvolgsysteem helpt de leerkrachten op een systematische manier een beeld te krijgen van alle kinderen in de klas. Het laat toe om door gerichte observaties van hun klasgroep en van individuele kinderen de praktijk beter afstemmen op de individuele leer- en ontwikkelingsbehoeften van kinderen, in te spelen de interesses van het kind

Er zijn verschillende kindvolgsystemen op de markt en een aantal scholen hebben er, rekening houdend met de context van de school, zelf één gemaakt.

Een degelijk volgsysteem besteed aandacht aan een brede waaier van competenties en komt tegemoet aan de totale ontwikkeling van het kind.

³³ Debue A., De Axenroos, Caleidoscoop, 2001, 13:2, 4.

³⁴ Meer informatie over de axenroos vindt u op volgende links:

www.caleidoscoop.be/inhouden/inhouden13/art13_2_04.html

www.sintrochus.be/de_axenroos.htm

www.axenroos.tk/

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Axenroos>

www.relatiestudio.be/ (geven opleidingen over de axenroos)

Het project Ankie kan zich aansluiten bij de visie en werkwijze van het procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters en leerlingen van het Centrum voor Ervaringsgericht onderwijs.³⁵

Het ontwikkelingsgebied zelfsturing achten we zeer belangrijk bij de studiekeuzebegeleiding van kinderen en komt ook uitgebreid aan bod in het procesgericht kindvolgsysteem van Laevers.

De competentie zelfsturing omvat:

- de wilskracht (zich achter iets kunnen zetten);
- keuzes kunnen maken en zich doelen kunnen stellen;
- scenario's voor acties kunnen bedenken en uitvoeren;
- afstand kunnen nemen.

De andere ontwikkelingsgebieden bieden de kans het kind op een grondige manier te screenen en haar talenten, minder goede zaken en interesses in kaart te brengen.³⁶

• **Onderwijsstijl**

Diversiteit in de klas vraagt een diverse aanpak. Je hebt als leerkracht een onderwijsstijl die je verkiest maar is dit wel de stijl die het best past bij de kinderen, bij jouw klas?

De concrete manier van omgaan van leerkrachten met kinderen, wordt dikwijls gevat onder de term "onderwijsstijl" of "doceerstijl". Het gaat om "een geheel van gedragingen dat kenmerkend is voor de individuele leerkracht, dat van les tot les weinig variatie vertoont en ook bij het lesgeven aan verschillende groepen relatief stabiel blijft" . In andere woorden, door de specifieke onderwijsstijl wordt de individuele leraar herkenbaar en zijn/haar gedrag ten dele voorspelbaar. Vandaar dat onderzoekers hebben getracht verschillende soorten "stijlen" te omschrijven, evenals het effect van de onderwijsstijl op gedragingen en belevingen van leerlingen.

Aanvankelijk was men van mening dat de verschillende stijlen konden gevat worden in twee totaal aan elkaar tegengestelde categorieën. Zo spreekt men over enerzijds de dominante, autoritaire stijl en anderzijds de sociaal-integratieve stijl.

• **Dominante, autoritaire stijl**

Deze stijl is vooral gericht op het absolute gezag van de leider, met de volgende kenmerken: macht, bevel, afstraffing, blaam, aanval op de persoonlijke status van een individu. De doelen zijn star en onveranderlijk, er wordt geen gebruik gemaakt van ervaringen van anderen, noch rekening gehouden met verlangens, behoeften, voorstellen of meningen van de anderen.

³⁵ Crabbé, A., Het procesgericht kindvolgsysteem: digitaal op het net! In *Kleuters & Ik*, jrg.23/3, 2006-2007, p. 2-6.

³⁶ Laevers, F. (red), Procesgericht kindvolgsysteem voor kleuters. Centrum voor Ervaringsgericht onderwijs.. en Laevers, F. (red), Procesgericht kindvolgsysteem voor leerlingen (6-12 jarigen). Centrum voor Ervaringsgericht onderwijs, 2001

Meer informatie op www.cego.be

- **Sociaal-integratieve stijl**

Een sociaal-integratieve stijl, met name deze die gericht is op de integrale ont-plooiing van de groepsleden, draagt daarentegen de unieke groei van de persoon hoog in het vaandel, de ervaringen en het zelfstandig leren worden gestimuleerd en interindividuele verschillen geapprecieerd. Het gedrag is flexibel, objectief en getuigt van aanpassingsvermogen.

Later is men tot de vaststelling gekomen dat de onderwijsstijlen niet zozeer als elkaars tegenpolen, dan wel als factorieel of multidimensioneel beschouwd dienen te worden. Dit betekent dat alle stijlen uit dezelfde factoren bestaan, maar met een verschillende verhouding.

Invloed op klasklimaat

Een bepaalde onderwijsstijl draagt in verschillende mate bij tot het creëren van een goed klasklimaat. Toch mag de invloed van de leerkracht niet overschat worden. Immers, ook de kenmerken van de groep bepalen op hun beurt de wijze waarop een klas functioneert. Eenzelfde leerkracht past zijn managementgedrag aan, aan de concrete klassen waaraan hij lesgeeft. Het komt er vooral op aan om een evenwicht te vinden tussen de eigen verwachtingen als leerkracht en de reeds aanwezige gedragsregels binnen de klas. Dit is dan weer afhankelijk van de bereidheid om soepel te reageren, om te zoeken welk gedrag haalbaar is en om na te gaan of het door de leraar verlangde gedrag ook door de leerlingen als nuttig wordt ervaren.

Het ESF-project Venus gevoerd door DBO heeft ook een onderwijsstijltest ontwikkeld die u ook kan terugvinden op www.ohmygods.be.

8 Besluit

Van bij de aanvang van het project in december 2005 was de respons van de actoren, die we hebben aangesproken, zeer groot. We begrepen dat de problematiek van studiekeuzebegeleiding, gender en technologie, die we hadden aangekaart, bij alle betrokkenen grote interesse en verwachtingen had gewekt.

De interesse bleef gedurende de looptijd van het project bestaan. Vooral binnen het Departement Lerarenopleiding van de Hogeschool Gent, partner in het project, nam die interesse nog duidelijk toe. Het is een feit dat in het begin de verschillende actoren binnen de hogeschool een afwachtende houding hebben aangenomen, maar wanneer de doelstellingen, verwachtingen en initiatieven duidelijker werden en het project meer en meer vaste vorm kreeg, ging het project een belangrijke rol spelen in het curriculum van de lerarenopleiding. De reactie van studenten en lectoren bij de evaluatie loog er niet om: veel enthousiaste commentaren en ook opbouwende kritiek.

We stellen vast dat bij deze doelgroep (die in essentie de finale doelgroep is) duidelijk een mentaliteitsverandering heeft plaatsgevonden. Lectoren en studenten zijn er zich van bewust dat de lerarenopleiding rekening moet houden met de thema's die in het project worden behandeld en dat die ook moeten worden meegenomen naar de klaspraktijk in het basisonderwijs. De Hogeschool Gent heeft dan ook plannen om de realisaties van het project in een aangepaste vorm verder mee te nemen in de lerarenopleiding.

Gedurende de looptijd van het project hadden we dezelfde ervaringen bij informele en formele contacten met de verschillende actoren uit de directe pedagogische omgeving van de kinderen in het basisonderwijs: directie en leerkrachten, CLB. Verschillende stagescholen gaven aan de studenten carte blanche om de thema's van het project, binnen het kader van de eindtermen en ontwikkelingsdoelen, tijdens hun stage ruim te behandelen.

We moeten toegeven dat het bereiken van ouders minder gemakkelijk en minder vlot is verlopen dan we hadden verwacht en gehoopt. Het is en blijft een feit, rekening houdend met het feit dat zij een zeer belangrijke rol spelen bij de studiekeuze en in de vorming van het (conventioneel, stereotiep) gedachtegoed van kinderen, dat hier meer initiatieven zullen moeten worden genomen. Hier zullen extra inspanningen moeten gebeuren: mogelijk kan hier de klasleerkracht, gesteund door het hele team van de school, zinvolle stappen zetten.

Ook de bedrijfswereld heeft positief gereageerd: er groeide een besef dat de analyse van competenties bij kinderen voor een bepaalde onderwijsvorm vroeg moet worden uitgevoerd. Op die wijze wordt de instroom van jongens en meisjes in de studiegebieden rond techniek en technologie beter gewaarborgd. Dit leidt tot betere gekwalificeerde instroom in de technologiesector.

Rekening houdend met de valkuilen, die eigen zijn aan elk project kunnen we stellen dat het project Ankie heeft aangetoond dat het beantwoordt aan een duidelijke lacune in het basisonderwijs. Leerkrachten moeten de kans krijgen hun kennis en affiniteit met de thema's die het project heeft behandeld te vergroten. Zij vormen immers de ondersteuning op de eerste lijn bij studie- en beroepskeuze. Alleen op die wijze kun-

nen zij de kinderen correct en consequent begeleiden in hun keuze voor de juiste studierichting.

Daarom pleiten wij voor een systematisch invoeren van de verworvenheden (gender, technologie, leren kiezen) van het project in het curriculum van de lerarenopleiding basisonderwijs. Leerkrachten kunnen dan de kinderen met voldoende zelfzekerheid en kennis van zaken voorbereiden op een aangepaste studiekeuze. Op die wijze kan de vroegtijdige, niet gekwalificeerde of verkeerd gekwalificeerde uitstroom in het secundair onderwijs sterk worden teruggedrongen.

Parallel hiermee willen we ernaar streven dat thema's als techniek en technologie, gender en leren kiezen ook zeer concreet opgenomen worden in de ontwikkelingsdoelen en eindtermen van het basisonderwijs.

We stellen vast dat hiervoor, door TOS21 al een eerste stap wordt gezet: de leerlijnen voor techniek en technologie zullen weldra beschikbaar zijn. Maar we dringen aan dat ook voor de andere thema's, gender en leren kiezen, klare en overzichtelijke leerlijnen worden uitgetekend.

9 Aanbevolen literatuur

- Actief leren (1998). Handboek voor begeleiders en leerkrachten van jonge kinderen. Utrecht/Zutphen, Thieme Meulenhoff.
- Bosch, W. & Mol, P. (2005). Leren begeleiden. Baarn, HB uitgevers.
- Bouwmeester, T., (2004). Maak 't maar waar! Bronnenboek techniek voor de hele lagere school. Antwerpen, De Boeck.
- Broekmans, G., Paelman, F. & Smolenaers, M. [et al.] (2001) Zit er een schroefje los?: CLIM-thema voor de 2de graad basisonderwijs. Oostmalle, De Sikkel.
- Coonen, H., Hulsker, J., Snoek, M. & Vermeulen, M. (2005). Opleiden van leraren. Tilburg, MesoConsult BV.
- De Becker G. & Wijckmans P., (2006) Techniek en technologie over de vakken heen, inspiratie voor vakoverschrijdend werken in het ASO. Tiel, Lanoo Campus.
- De Smedt, B. & Versluys G. (2005) Hoe ben jij knap? Meervoudige intelligentie in de lagere school. Eindwerk. Promotor D. Van Den Bosch. Departement lerarenopleiding, Hogeschool Gent.
- De Vriendt, J., (2006). Een schat aan werkvormen. In Wisselwerk februari/april 2006.
- Deketelaere, A. & Desmet-Goethals, J., (1995). Module doeactiviteiten. Een bundel om met meisjes en jongens uit de derde graad van het basisonderwijs geïntegreerd te werken rond rol doorbreking en techniek. Project diversificatie van studiekeuze van meisjes in het Technisch en Beroepssecundair onderwijs. Brussel, VLOR.
- Dekeyser, L., & Baert H., (1999). Projectonderwijs: Leren en werken in groep. Leuven, ACCO.
- Driessen, G., (2005). Effecten van de feminisering van het basisonderwijs: opinies of feiten? In Pedagogiek, Jrg 25 (2005) nr.1.
- Embrechts, M., Linksen, R. & Vogels, F. (2005). WATHOE leren kiezen? Handleiding en werkboek voor keuzebegeleiding in het basisonderwijs. Brussel, Radi –zorgproject Brabant.
- Hoogeveen, P. & Winkels, J., (2000). Het didactische werkvormenboek. Variatie en differentiatie in de praktijk. Assen, Van Gorcum.
- Kagan, S. & Kagan, M., (2004) Meervoudige Intelligentie. Het complete MI boek. Deel 1 (De intelligenties en hun toepassing in het onderwijs) Deel 2 (In de klas: structuren en activiteiten) Deel 3 (Schoolontwikkeling, MI meting, evaluatie van MI theorie). Middelburg, RPCZ Educatieve Uitgaven.
- Klasse leerkrachten, - voor ouders.
- Krekels, D., (2005). Speel je kerntalenten uit. Antwerpen, De Boeck.
- Laevers, F., & Depondt, L., (2004) Ervaringsgericht werken met kleuters in het basisonderwijs. Leuven, Centrum voor ervaringsgericht Onderwijs VZW.
- Lepplae, J., (2004). Het basisonderwijs en het secundair onderwijs in Vlaanderen onder de genderloep. In Uitgelezen (2004) nr.32.

Luken Tom "Interesse en interessemeting" Dit artikel is oorspronkelijk verschenen in het Handboek Studie- en beroepskeuzebegeleiding, Samson H.D. Tjeek Willink, Alphen aan de Rijn, 1995.

Meijers, F., (2001). Heeft beroepskeuzevoorlichting zin? Naar een strategie van participerend leren. In *Pedagogiek*, Jrg 21 (2001) nr.3.

Mels, F., (2005). Schoolloopbaanbegeleiding in de centra voor leerlingenbegeleiding een visie voor de CLB-praktijk. VCLB Vormingscentrum, 1 maart 2005.

Neuvel, K., (2006). Waarom jongens geen meisjes zijn. Wat je weten moet als je jongens opvoedt. Amsterdam/Antwerpen, L. J. Veen.

Pansar, G. (2004). Technologische opvoeding, een vak in evolutie. In *Impuls*. Jrg 35 (2004) nr.2.

Rys, B., Zwaenepoel, C. (2005). Van kampioen in wiskunde naar kampioen in gelijke kansen. Interview met Onderwijsminister Frank Vandenbroucke. In *Uitgelezen* Jrg 11 (2005) nr.2.

Scholtens, H.N. "Studiekeuze van meisjes als beleidsprobleem: een vergelijking van het Nederlandse en het Noorse beleid om meisjes te stimuleren techniek te kiezen". Enschede: Universiteit Twente.

Smits, D., (1995). Zoeklicht op technologie. Antwerpen, Plantyn.

Szajkovic, A., Weustenberg, A. (2003). De Doezelklas. Praktijkids voor de basisschool. *Leren*, september 2003 – 143.

Tavernier, C., (2004). De leerkracht is een vrouw. Interview. In *Uitgelezen*. Jrg 10 (2004) nr2.

Tegenbos, G. & Bossaerts, B. (2002 – 2003). Anders leren én anders werken om technisch en beroepsonderwijs uit het verdomhoek te halen. *Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, 2, pp 158 en volgende.

Tilley, J., Van Duyse, B. & Segers G., (2004). Proeven van techniek doemap met 60 proeven voor de 2e graad van het lager onderwijs. Averbode, Altoris Altoris.

Timmerman, K., (2001). Een persoonlijke denk- en leerstijl. Handleiding voor leerkrachten, begeleiders en ouders. Leuven, Acco.

Timmers, J., Jadoul, M. & Vos, E. (2005). SLB: de school en CLB samen. In *Caleidoscoop*, juli/augustus (2005), nr4.

Van de Berghe W., Studie- en Adviesbureau Tiko, (2006) Accent op talent. Meer techniek in algemene vorming! Koning Boudewijnstichting, Brussel.

Van Kreveld Margot, Ursem Peter. Keuzebegeleiding in het basisonderwijs: aanbod voor een lokale aanpak: informatiepakket. Project 'Keuzebegeleiding in het basisonderwijs'. -Utrecht: Algemeen Pedagogisch Studiecentrum, 53p.

Van Steen-Debue, A. & Van Avondt, E., (1998). Daar kies ik voor! Zelfstandigheid, differentiatie en verbondenheid in de basisschool. Leuven/Amersfoort, ACCO.

Van Woensel, A., (2006). Jongens kunnen het beter doen op school. In *School en samenleving*, (2006) nr. 11.

Vleurick, A., Paelman, F., Verschaeve, Cis ...[et al.] (2001). Appels of peren?: CLIM-thema voor de 2de graad basisonderwijs (8 – 10). Antwerpen, De Boeck.

Vleurick, A., Steunpunt ICO, (2005). Clim – zit er een schroefje los? Antwerpen, De Boeck.

Vos, E., Dekkers, P. & Reehorst, E., (2003). Aan de tekentafel, Verhalend ontwerpen. Houten, Wolters-Nordhoff.

Werkgroep SLB, (2005-2006). Op stap naar het secundair onderwijs, "ik denk na over kiezen." Brussel, VCLB Service.

Draaiboek

ANders KIEzen in de lerarenopleiding

Dienst Beroepsopleiding
departement Onderwijs en Vorming

	Draaiboek	
1	Inleiding	5
2	Context	6
	2.1 De Hogeschool Gent.....	6
	2.2 De Lerarenopleiding Ledeganck.....	6
	2.2.1 Situering.....	6
	2.2.2 Ondersteuning.....	7
3	Streefdoelen	8
	3.1 Subdoelstellingen	8
	3.1.1 Zelfconceptverheldering	8
	3.1.2 Horizonverruiming.....	8
	3.1.3 Kiezen	9
4	Actoren	10
	4.1 De studenten	10
	4.2 De lectoren.....	10
	4.3 De basisscholen.....	10
5	Samenwerkingsverbanden	11
	5.1 Techniek = Overall.....	11
	5.2 Expose - Sossissi Pepperoni	12
	5.3 Roger van Overstraeten Society (RVO-Society)	12
	5.4 TOS21: Techniek Op School voor de 21ste eeuw	13
	5.5 Pedagogische begeleidingsdienst Stad Gent (PBD).....	14
	5.6 Associatie Universiteit Gent.....	14
	5.7 Agoria - TOFAM	14
	5.8 Bedrijven.....	15
	5.9 Basisscholen	15
6	Projectfasen in de Lerarenopleiding Ledeganck: chronologisch verslag	16
	6.1 Voorbereidende fase: analyse van de situatie.....	16
	6.2 Planningsfase: praktische aanpak in de school	19
	6.3 Uitvoerende fase: aan de slag met Ankie.....	20
	6.4 Evaluatie- en slotfase: Ankie als deel van de opleiding	23
7	Positieve aspecten	25
8	Valkuilen	26
9	Aanbevelingen voor de toekomst: werk aan de winkel	27

1 Inleiding

Dit draaiboek is gegroeid uit de maandenlange samenwerking met studenten, lectoren, basisscholen en andere betrokkenen. Het geeft de weg weer die we als lerarenopleiding hebben afgelegd en de ambities die we nog hebben.

Op 1 december 2005 startte het project Ankie.

De Hogeschool Gent departement Lerarenopleiding Ledeganck is op vraag van de Dienst Beroepsopleiding van het departement Onderwijs en Vorming (DBO) ingestapt in het project.

Het project Ankie is een project goedgekeurd en gefinancierd door het Europees Sociaal Fonds (ESF), onder zwaartepunt 5. Het project was volledig uitgeschreven en het leek allemaal zeer evident en praktijkrelevant. Toch hebben we nog wat moeten sleutelen aan de oorspronkelijke projectfiche om het project beter af te stemmen op de realiteit en op de specifieke context van de Hogeschool Gent departement Lerarenopleiding Ledeganck.

Het doel van dit draaiboek is u te informeren hoe dit project gevoerd werd in de Hogeschool Gent departement Lerarenopleiding Ledeganck, de keuzes die we maakten, de gevolgen hiervan, de successen, de valkuilen en de verbeterpunten.

We hopen dat we door de beschrijving van het ganse proces en door een aantal suggesties mee te geven, andere hogescholen te kunnen motiveren werk te maken van de thema's kiezen, gender en technologie in de lerarenopleiding.

2 Context

2.1 De Hogeschool Gent

De Hogeschool is opgericht in 1995. Het is de grootste Vlaamse autonome hogeschool (VAH) en de derde grootste instelling voor hoger onderwijs in Vlaanderen. Op 1 december 2006 telde de Hogeschool Gent 13.921 studenten verspreid over 13 departementen. Ze heeft vestigingen in Gent (7 campussen) en Aalst.

De dertien departementen van de Hogeschool Gent bieden een zeer heterogene waaier aan opleidingen aan, van beeldende kunst en muziek over lerarenopleiding tot gezondheidszorg, wetenschappen en vertaalkunde. Het aanbod is het breedste van Vlaanderen. Er zijn 24 professionele bacheloropleidingen, 14 academische bachelors en 21 masters. Negen van de opleidingen zijn uniek in Vlaanderen.

In 2003 richtte de Hogeschool Gent mee de Associatie Universiteit Gent op. Dat is een samenwerkingsverband tussen de Universiteit Gent, de Arteveldehogeschool, de Hogeschool Gent en de Hogeschool West-Vlaanderen. De Associatie Universiteit Gent bouwt aan een Vlaamse studie- en onderzoeksomgeving van Europees belang.³⁷

2.2 De Lerarenopleiding Ledeganck

2.2.1 Situering

De Lerarenopleiding Ledeganck biedt de opleidingen bachelor in het onderwijs: leraar kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs aan.

De Lerarenopleiding Ledeganck is gelegen in het hart van Gent en zeer nauw verbonden met de scholen in en rond Gent.

Het aantal studenten voor het academiejaar 2006-2007 bedraagt voor kleuteronderwijs 197, bedraagt voor lager onderwijs 233 en bedraagt voor secundair onderwijs 644 samen ongeveer 1100 studenten.

Het project Ankie werd gevoerd bij de professionele bacheloropleiding, leraar kleuteronderwijs en lager onderwijs, 2e modeltraject. Het 2e modeltraject leraar kleuteronderwijs omvat ongeveer 60 studenten en het 2e modeltraject leraar lager onderwijs omvat ongeveer 70 studenten.

Gedurende het academiejaar 2005-2006 hebben de studenten van het 2e modeltraject mee geholpen bij het bepalen van de doelen en werkwijze van het project. In het academiejaar 2006-2007 volgden de studenten van het 2e modeltraject workshops in het kader van het project. De workshops vonden plaats buiten de lessen van de studenten

³⁷ Hogeschool Gent, Studiewijzer, Lerarenopleiding Ledeganck, Academiejaar 2006-2007.

maar waren wel opgenomen in de jaarplanning. Verder brachten de studenten het project Ankie via hun stages binnen in de klassen van het basisonderwijs.

Iedere student heeft in het 2de modeltraject gemiddeld 5 weken stage in één basisschool. We hebben een totaal aantal van 35 scholen voor lager en kleuteronderwijs waaronder enkele methodescholen. Deze scholen situeren zich voornamelijk in en rond Gent, de andere bevinden zich verder in Oost- of West Vlaanderen.

2.2.2 Ondersteuning

Van 1 december 2005 t.e.m. 30 november 2007 was er één fulltime projectmedewerker voor het Project Ankie in de Lerarenopleiding Ledeganck.

De lerarenopleiding koos ervoor om een lector uit de praktijk hiervoor aan te stellen, aangezien de projectmedewerker een goede kennis van, en ruime ervaring moest hebben met de bacheloropleidingen leraar lager onderwijs en kleuteronderwijs.

De voornaamste taken:

- communicatie en overleg met alle betrokken partijen;
- planning en organisatie van het project Ankie binnen de school;
- inhoudelijke uitdieping van het project;
- opvolging van de activiteiten en contacten;
- netwerking;
- ontwikkelen van leidraad en draaiboek;
- begeleiding van studenten;
- begeleiden van Ankie-dagen;
- verwerking van ervaringen, suggesties en feedback van lectoren, studenten en basisscholen.

Na een jaar voorbereiden en plannen werd de voltijdse opdracht verdeeld over twee lectoren en iedere projectmedewerker volgde het project op in één opleiding.

Naast deze functie moest het ganse team van de lerarenopleiding de visie van het project steunen, uitdragen en opvolgen bij een groep studenten.

Er was ondersteuning van Resoc³⁸ Kempen – Techniek is Overall, dat gedurende de uitvoeringsfase 6 workshops technologie heeft ingevuld.

³⁸ Meer informatie is te vinden op www.resockempen.be

3 Streefdoelen

De finale doelstelling van het project luidt als volgt:

In het basisonderwijs een bewuste studiekeuze voorbereiden en dus mogelijk maken, zonder contaminatie door vooroordelen van welke aard ook.

Deze doelstelling willen we binnen de lerarenopleiding bereiken door de studenten de- gelijk voor te bereiden op studiekeuzebegeleiding en door samen met hen te werken rond beeldvorming en visieontwikkeling, rond kiezen, gender en technologie in het ba- sisonderwijs. We hebben deze thema's daarom geconcretiseerd naar de context van de lerarenopleiding met als doelgroep de studenten.

3.1 Subdoelstellingen

3.1.1 Zelfconceptverheldering

- ondersteuning en begeleiding bieden aan studenten voor de begeleiding van kinderen
 - bij het ontwikkelen van het zelfconcept
 - bij het vormen van een realistisch zelfbeeld
 - bij het in kaart brengen van hun talenten, interesses, capaciteiten, tekorten, ...;
- ontwikkelen van genderbewust didactisch materiaal;
- creëren van een genderbewuste leeromgeving;
- genderscreening van het eigen pedagogisch en didactisch handelen.

3.1.2 Horizonverruiming

- ondersteuning en begeleiding bieden aan de studenten
 - bij de bewustwording van hun eigen vooroordelen en hier op een constructieve manier mee leren omgaan
 - bij het verkennen en uitbreiden van hun horizon
 - bij het creëren van een krachtige leeromgeving waar ruimte is voor een breed aanbod (materiaal, thema's, projecten, rolmodellen, inhoud, ...);
- de kennis over de technische beroeps- en studiemogelijkheden van de studenten uitbreiden;
- inzicht brengen in de linkers tussen wereldoriëntatie - technologie en andere leergebieden en vaardigheden;
- technologie kunnen gebruiken als leermiddel in het klasgebeuren;
- de affiniteit verhogen met techniek en technologie bij de studenten.

3.1.3 Kiezen

- de studenten laten inzien en (h)erkennen dat het keuzeproces een leerproces is en steeds aanwezig is;
- ondersteuning en begeleiding bieden aan de studenten bij
 - de begeleiding van het keuzeproces van kinderen
 - het inbouwen van meer keuzemogelijkheden in het pedagogisch handelen.

4 Actoren

De drie belangrijkste actoren in de Lerarenopleiding Ledeganck waren de studenten, de lectoren (hieronder wordt het ganse team verstaan met de voorzitters) en de basisscholen.

4.1 De studenten

De studenten van de bacheloropleiding in het onderwijs: kleuter- en lager onderwijs, 2e modeltraject van de Lerarenopleiding Ledeganck vormen een belangrijke actor van het project. Zij gaven mee vorm aan het project en brachten de visie van het project binnen in de basisscholen:

- brachten het project Anders kiezen in de stagenetscholen verbonden aan de Lerarenopleiding Ledeganck gedurende de 5 weken stage, door middel van:
 - themaweken;
 - opdrachten (in het kader van de voorbereidingen);
 - reflecteren (over Kiezen in de stage);
 - feedback geven (gebruikte materialen, ideeën, ...).
- namen deel aan Ankie-dagen.

4.2 De lectoren

De lectoren van de lerarenopleiding vormden een tweede belangrijke actor. Ze hadden een ondersteunende en begeleidende rol t.a.v. de studenten. Dit week niet af van de huidige taak maar in het kader van het project besteedden lectoren en de opleiding in zijn geheel meer aandacht aan zelfconceptverheldering, horizonverruiming en leren kiezen. Ze hebben ook een belangrijke bijdrage geleverd bij het bijsturen van de visie, het bepalen van de doelstellingen en de planning van het project.

4.3 De basisscholen

Het project werd door de studenten van de Lerarenopleiding Ledeganck gevoerd in de stagescholen van de opleiding Bachelor in het onderwijs, leraar kleuter- en lager onderwijs, 2e opleidingsjaar.

De directie vormde een belangrijke schakel omdat ze die zich bereid moest tonen de school open te stellen voor het project en de studenten kansen te geven om rond "Anders Kiezen" te werken.

En zo komen we bij de leerkrachten. Zij begeleidden de studenten zoals gewoonlijk, maar er werd hen uitdrukkelijk gevraagd om studenten feedback te geven over de aangebrachte ideeën, methodes en gehanteerde werkvormen in het kader van het project en hen ook de mogelijkheid te bieden het thema van de stage te kiezen in functie van het project Ankie.

Het was onze stille droom dat ze buiten de stageperiodes verder werkten rond "Anders Kiezen". Op deze manier zou er systematische, continue en doelgerichte aandacht worden besteed aan "Anders Kiezen".

5 Samenwerkingsverbanden

Een project heeft meer kans op slagen als het kan steunen op een breed draagvlak. Het is daarbij belangrijk dat dit draagvlak een samenstelling is van diverse organisaties, instellingen, scholen,

De Lerarenopleiding heeft ervoor gekozen om actoren en samenwerkingsverbanden te zoeken voor het luik technologie en talentenontwikkeling omdat we daar te weinig ervaringsdeskundigen voor hadden binnen de school.

5.1 Techniek = Overall³⁹

Het idee van de proeftuinen vindt zijn ontstaan in het project Accent op Talent van de Koning Boudewijnstichting. Een commissie van experts uit de onderwijs- en sociaal-economische wereld pleitte voor innovatie in het onderwijs om beter op de uitdagingen van vandaag en morgen te kunnen inspelen: de kennismaatschappij, het toenemende belang van techniek en technologie, de dreigende opsplitsing van de samenleving in hoog- en laaggeschoolden enz. Ze stelde voor om de nodige vernieuwingen uit te testen op kleine schaal, in proefprojecten van zogenaamde voortrekkersscholen. Voor het schooljaar 2007-2008 maakt Minister van Onderwijs en vorming, Frank Vandenbroucke middelen vrij voor nieuwe proeftuinen.

Met het proeftuinproject "Techniek = Overall" tracht RESOC Kempen hierin een kentering teweeg te brengen. Volgende doelen werden door hen voorop gesteld:

- Implementatie van techniek in het basisonderwijs: infrastructuuruitbouw, materiaal- en methodiekontwikkeling, vorming leerkrachten.
- (Her)waardering van technische vorming in de studiekeuze bij de overgang van basis- naar secundair onderwijs om een positieve instroom in het technische secundair onderwijs te bekomen en het waterval-effect te milderen.
- Betrekken van het bedrijfsleven bij de ontwikkeling van technische vaardigheden en de herwaardering van technische beroepen in het basisonderwijs getuigt tevens van een vernieuwende aanpak.

In het kader van deze doelstellingen werd Resoc door het Project Ankie gevraagd om workshops technologie in te vullen en studenten te begeleiden bij technologie tijdens stages en opdrachten.

³⁹ www.ilovetechnologie.be

5.2 Expose - Sossissi Pepperoni⁴⁰

Expose is een project van Voka – Kamer van Koophandel Mechelen in samenwerking met het Europees Sociaal Fonds en de Vlaamse Gemeenschap. Voka – Vlaams Netwerk van Ondernemingen - ondersteunt Expose in heel Vlaanderen.

Expose heeft tot doel:

- ondernemende creativiteit bij meisjes en jongens aan te wakkeren;
- aan jongens en meisjes duidelijk te maken dat professionele complementariteit m/v leidt tot de beste resultaten;
- meisjes én jongens te overtuigen dat ook meisjes zeer goede “leiders” zijn.

Expose gebruikt hiervoor als middel het zelf ontwikkelde theaterstuk “Sossissi Pepperoni”.

Het project wordt ondersteund door het ESF en de Vlaamse Gemeenschap.

Het project Ankie werkte via een samenwerkingsprotocol nauw samen met het project Expose.

In een zestal scholen, verbonden aan het stagenet van het 2de modeltraject, werd het toneelstuk “Sossissi Pepperoni” opgevoerd. De scholen werden via brief uitgenodigd om zich hiervoor gratis in te schrijven (zie bijlage 14). Er was heel veel belangstelling. De inhoud en het doel van deze voorstelling werd door een projectmedewerker van Ankie vooraf besproken met de betrokken scholen. De scholen konden beschikken over didactisch materiaal, in het kader van het Project Ankie ontworpen, ter voorbereiding van het toneelstuk.

Na de opvoering hielden de acteurs telkens een nabespreking samen met de leerlingen. Tijdens de opvoeringen in samenwerking met het project Ankie kwam niet alleen ondernemerschap (Expose) aan bod bij de nabespreking maar ook de “Ankie-items”: kiezen, technologie en gender.

Deze voorstellingen zijn zeer goed verlopen en de reacties van de leerlingen en leerkrachten waren zeer positief. U kunt foto's en reacties van de voorstellingen bekijken op www.sossissipepperoni.be/reactie

5.3 Roger van Overstraeten Society⁴¹ (RVO-Society)

RVO-Society heeft ervaring opgebouwd in de begeleiding van leerkrachten op vlak van onderwijsinnovatie voor technologische opvoeding.

De strategie is gebaseerd op drie pijlers:

- aanbieden van origineel educatief materiaal over actuele technologie;
- geleidelijke introductie van dat materiaal op de werkvloer in nauwe samenwerking met pedagogische begeleidingsdiensten;

⁴⁰ www.sossissipepperoni.be

⁴¹ www.rvo-society.be

- degressieve ondersteuning van leerkrachten over een periode van drie jaar in ruil voor engagement.

Het doel is leerkrachten te helpen om hun eigen lesgeven over en met technologie te veranderen. De eerste resultaten tonen aan dat er voldoende welwillende leerkrachten zijn maar dat ieder voor zich moet ondersteund worden om de drempel te overwinnen.

RVO-society heeft in de Lerarenopleiding Ledeganck twee sessies gegeven:

- “Chip Chip Hoera” aan de studenten van het 2de modeltraject, bachelor in het lager onderwijs;
- “Wardje” aan de studenten van het 2de modeltraject, bachelor in het kleuter-onderwijs.

5.4 TOS21: Techniek Op School voor de 21ste eeuw

Het project TOS21 is een gezamenlijk initiatief van de Vlaamse minister van Economie, Ondernemen, Wetenschap, Innovatie en Buitenlandse Handel en de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming.

Het project bouwt verder op voorbije inspanningen van beide departementen (Onderwijs en Wetenschappen) en stuurt deze bij op basis van de evaluatie ervan. TOS21 zal concrete initiatieven nemen en activiteiten opzetten met het oog op het realiseren van volgende doelstellingen:

- voor wetenschappen, techniek en technologische innovatie een degelijke inhoudelijke basis voorzien in het onderwijs;
- de onderwijspartners toelaten dit onderwerp pedagogisch-didactisch en wetenschappelijk verantwoord aan te pakken;
- een visie op techniek en wetenschappen (op school) ontwikkelen;
- de essentiële bouwstenen aanleveren voor een degelijke curriculumontwikkeling;
- een referentiekader uitwerken dat kan worden gehanteerd voor de validering, screening en ontwikkeling van projecten, die betrekking hebben op de popularisering van wetenschap, techniek en technologische innovatie.

De samenwerking met TOS21 betrof voornamelijk de uitwisseling van informatie over de leerlijn technologie. TOS21 heeft een aantal infomomenten gegeven aan lectoren en directies van basisscholen verbonden zijn aan het stagenet van de lerarenopleiding.

5.5 Pedagogische begeleidingsdienst Stad Gent (PBD)

- Er was vooral een uitwisseling van informatie over studiekeuzebegeleiding, talentenontwikkeling, meervoudige intelligentie en initiatieven in Gent rond deze onderwerpen.
- De PBD besteedt veel aandacht aan talentenontwikkeling en studiekeuzebegeleiding en baseert zich hiervoor op de visie van Meervoudige Intelligentie⁴².
- De Lerarenopleiding Ledeganck heeft een aantal workshops gegeven tijdens de PBD-dagen in mei. Talentenontwikkeling en technologie stonden centraal tijdens deze PBD-dagen. We hadden ook een "Ankie-stand" voorzien waar bezoekers meer uitleg en informatie kregen over het project.
- Gedurende het academiejaar 2007-2008 begeleiden een aantal medewerkers van de PBD twee eindwerken mee rond technologie in de kleuter- en lagere school.

5.6 Associatie Universiteit Gent

De Associatie Universiteit Gent heeft in het academiejaar 2006-2007 een werkgroep opgericht waarin alle projecten vertegenwoordigd worden die rond studiekeuzebegeleiding, technologie, gender en talentenontwikkeling vertegenwoordigd worden. We waren o.a. samen vertegenwoordigd op de COV-dagen 2007 in verschillende Vlaamse steden.

Daarnaast dient deze werkgroep om informatie uit te wisselen over de thema's en ervoor te zorgen dat de projecten met elkaar kunnen samenwerken.

5.7 Agoria - TOFAM

Agoria behartigt de belangen van de ondernemingen van de technologische industrie. Het is hun hoofdplicht om de sociaal-economische omgeving van deze ondernemingen te verbeteren. Zij ijveren daarvoor op gewestelijk, federaal en Europees niveau. De lidbedrijven uit de sectoren (13) o.a. de automobielsector, elektrotechniek, lucht- en ruimtevaart, metaalbewerking, kunnen rekenen op Agoria voor informatie, concrete diensten en gratis advies.

Agoria heeft ervoor gezorgd dat we de disseminatie van het project in een bedrijf kon doorgaan.

TOFAM v.z.w. staat voor Tewerkstellings- en Opleidingsfonds Arbeiders Metaal in Oost-Vlaanderen. TOFAM organiseert de campagne "Verrassend Metaal" naar aanleiding van de steeds dalende inschrijvingen in de technologierichtingen van het secundair technisch- en beroepsonderwijs.

Het project Ankie heeft met TOFAM samengewerkt voor de organisatie van bedrijfsbezoeken voor de studenten in het kader van horizonverruiming.

⁴² Voor meer informatie: www.migent.be

5.8 Bedrijven

Drie bedrijven hebben hun deuren opengesteld voor onze studenten. De selectie van de bedrijven gebeurde via TOFAM.

De studenten kregen een uitgebreide rondleiding en mochten indien mogelijk deelnemen aan het productieproces in het bedrijf. Deze bedrijfsbezoeken werden met de studenten voorbereid tijdens de eerste “Ankiedagen” in september en oktober (zie bijlage 9). Er werd met hen duidelijk gecommuniceerd over het doel van deze bezoeken in het kader van het project.

- **Isringhausen Lokeren** (afhankelijk van het Duitse moederbedrijf Lemgo) assembleert in vrachtwagenzetels en levert ze aan vrachtwagenconstructeurs o.a. Volvo Trucks, DAF en Scania. In het bedrijf werken 98 mensen. De productie in Isringhausen is geen standaard-massaproductie.
- **Multifan Belgium NV** in Maldegem is een inoxverwerkend bedrijf. Het heeft toepassingen in groot- en privé-keuken, design en maatwerk.
- **Brose Gent** (afhankelijk van het Duitse moederbedrijf) assembleert autodeuren. Brose is een toeleveringsbedrijf van Volvo Gent.

5.9 Basisscholen

De basisscholen van het stagenet werden van bij het begin van het project betrokken. Er werd eerst naar hun visie en mogelijkheden gepeild i.v.m. project Ankie. Daarna werd voorgesteld om het project te integreren in de school tijdens de stages van de studenten.

Het betreft een 35-tal basisscholen in en rond Gent. Deze scholen hebben allemaal, rekening houdende met de eigenheid van de school, aan de studenten kansen gegeven om het project Ankie te integreren tijdens hun stage.

6 Projectfasen in de Lerarenopleiding Ledeganck: chronologisch verslag

Gedurende twee jaar hebben de bacheloropleidingen, leraar lager onderwijs en leraar kleuteronderwijs kennis gemaakt met de thema's van het project Ankie. Het programma dat in het academiejaar 2006-2007 werd aangeboden aan de studenten kende een lange voorgeschiedenis. Er zijn verschillende overlegmomenten aan vooraf gegaan die mee de richting en de vorm van het programma hebben bepaald. Bij deel 5 en 6 hebben we aantal bijlagen gevoegd die een beeld geven van onze overlegmomenten met de verschillende actoren, beslissingen over de vorm van het project in de praktijk van de Lerarenopleiding Ledeganck en de opdrachten voor de studenten. In de loop van het project hebben we de verschillende actoren zoveel mogelijk betrokken en de doelen, werkwijze en inhoud zo veel mogelijk mee laten bepalen. Het was soms een moeizaam en tijdrovend proces maar daardoor was de betrokkenheid bij het project veel groter en de uitvoering in de praktijk verliep ook veel vlotter.

6.1 Voorbereidende fase: analyse van de situatie

- **Overleg met partner (DBO)**

Het project Ankie was geschreven door de DBO en goedgekeurd door ESF. De doelstellingen, doelgroep en producten lagen vast bij de start van het project in de Lerarenopleiding Ledeganck. Dit weerhield ons er niet van om het project kritisch te bekijken en te analyseren op haar mogelijkheden, valkuilen, sterktes en zwaktes.

De reeds uitgeschreven projectdoelstellingen werden door de door ons gemaakte keuzes en de contextgebondenheid van de Lerarenopleiding Ledeganck verfijnd en bijgesteld.

Een aantal vragen die we onszelf stelden om te bepalen wat het doel van het project was:

- Wat willen we dat de toekomst brengt?
- Welk voordeel willen we de studenten, scholen en lectoren geven?

- **Het in kaart brengen van de huidige toestand binnen de Lerarenopleiding Ledeganck en de stagescholen i.v.m. "Anders Kiezen"**

Dit was de eerste belangrijke taak van de projectcoördinator van de Lerarenopleiding. Er werd gewerkt met interviews, vragenlijsten, overleg- en infomomenten, praktijkbezoeken, screening van cursussen, opdrachten en stages.

- **Overleg met vakgroepen, lectoren, opleidingsvoorzitters en de stagecoördinator binnen de Lerarenopleiding Ledeganck**

De communicatie met de verschillende actoren gebeurde vrij frequent en werd ook als cruciaal ervaren voor het slagen van het project. Tijdens deze overlegmomenten werd er gekeken naar de mogelijke samenwerking en de invulling van de workshops rond techniek en technologie.

- **Literatuurstudie**

Een grondige literatuurstudie werd uitgevoerd door de projectmedewerker, enerzijds om zelf vertrouwd te worden met het onderwerp en anderzijds om een selectie van bronnen te maken voor studenten en collega's.

- **Afnemen van vragenlijsten**

Gedurende de eerste maanden van het project werden er vragenlijsten afgenomen bij de studenten, leerkrachten en de directies van de basisscholen i.v.m. hun kennis, vaardigheden en ervaringen met de thema's gender, technologie en kiezen. Deze vragenlijsten moesten ons een beeld geven van de stand van zaken en eventuele bestaande projecten binnen de scholen opsporen.

Algemeen kan gesteld worden dat de scholen bezig zijn met beroepen en studiekeuze maar dan vooral in de derde graad van het basisonderwijs. Leerkrachten geven aan dat ze weinig ervaring en affiniteit hebben met technologie, dit geldt ook voor de studenten. Beide groepen geven aan dat er nood is aan een uitgebreid aanbod rond technologie in de lerarenopleiding en binnen het navormingsaanbod. (zie bijlage 10)

- **Overleg met de studenten**

De studenten waren de belangrijkste doelgroep en actor van het project Ankie in de Lerarenopleiding Ledeganck. Het was dan ook zeer belangrijk dat ze medezeggenschap hadden bij het bepalen van de inhoud van de workshops, de stageverwachtingen rond Ankie, enz. Dit gebeurde meestal door gesprekken. Ook via Dokeos (intern communicatieplatform) werden studenten gevraagd om hun mening te uiten en feedback te geven.

- **Infosessies voor directies en leraren van de basisscholen van het stagenet**

De directies en leerkrachten van de basisscholen werden verschillende malen uitgenodigd voor een informatiesessie over het project. De bedoeling daarvan was het project toelichten en bij de scholen peilen naar de haalbaarheid binnen de eigen school.

- **Bezoeken aan basisscholen**

Na de infosessies en overlegmomenten hebben een aantal scholen ons uitgenodigd om te komen kijken naar wat ze doen i.v.m. project Ankie. Tijdens deze schoolbezoeken was de informatie-uitwisseling zeer belangrijk. Tegelijk konden we bekijken in welke mate de studenten een bijdrage konden leveren aan de bestaande projecten die een link hadden met Ankie.

- **Inventaris van de mogelijke actoren en samenwerkingsverbanden**

Na veel overlegmomenten en een grondige schets van de situatie hebben we de mogelijke actoren en samenwerkingsverbanden in kaart gebracht (zie 5). De samenwerkingsverbanden zijn gegroeid gedurende het project. De actoren zijn hetzelfde gebleven.

- **Info- en overlegmomenten met externen**

TOS21 en Resoc Kempen (Proeftuin Techniek is Overall) hebben een aantal infosessies gegeven aan lectoren van de Lerarenopleiding Ledeganck en directies/leerkrachten van de basisscholen over hun doelstellingen en werkzaamheden.

- **Aanmaken van een cursus Project Ankie op leerplatform Dokeos van de Lerarenopleiding Ledeganck**

Er werden drie verschillende platforms opgemaakt:

- voor lectoren
- voor studenten van lager onderwijs
- voor studenten van kleuteronderwijs

Dit platform werd gebruikt om:

- praktische afspraken te maken (een voorbeeld hiervan vindt u in bijlage 12);
- verslagen door te geven van overlegmomenten;
- infobundels te verspreiden van de sessies en workshops;
- iedere dag werd hierop actuele informatie verspreid die verband hield met het project Ankie. De studenten konden deze informatie ook gebruiken voor de actuaronde in de lessen pedagogiek.

6.2 Planningsfase: praktische aanpak in de school

- **Voorstellen uitschrijven aanbod programma academiejaar 2007-2008**

Verankering in het curriculum (zie bijlage 13, deel 2 en 3). Een aantal vragen stond daarbij centraal.

Hoe wordt het project in het jaarplan en weekrooster van de studenten gepland?

Hoe gaan we dit evalueren? Wie werkt er actief mee en wie op de achtergrond?

Welk engagement vragen we van de lectoren en studenten?

- **Plan opstellen**

Het uiteindelijke jaarplan voor het academiejaar 2006-2007 voor het project Ankie werd door de projectcoördinator geschreven na grondig overleg met de verschillende actoren. Het was een moeilijk puzzelwerk dat nog een aantal keren moest aangepast worden gedurende het academiejaar maar we zijn er toch in geslaagd op regelmatige basis Ankie expliciet aan bod te laten komen.

In bijlage 13 (deel 1) vindt u een voorbeeld van een planning en een uitgebreid voorstel over de werking in de bacheloropleidingen kleuter- en lager onderwijs, 2de modeltraject.

- **Samenwerkingsverbanden finaliseren**

De doelen waren concreet geformuleerd, de inhoud was bepaald en het plan was duidelijk. De volgende stap was het in kaart brengen van de samenwerkingsverbanden voor de uitvoerfase. (zie supra)

- **Praktische organisatie**

De workshops, uitstappen en andere activiteiten lagen vast. Nu moesten de praktische zaken worden geregeld. De meeste activiteiten konden in de lerarenopleiding door- gaan.

Voor de eerste sessies hadden we enkele grote klaslokalen nodig. Het didactisch materiaal zochten we overal in de hogeschool bijeen.

Voor de praktische workshops gebruikten we twee praktijklokalen waar er een aantal werktafels, een grote werkbank en een klopper aanwezig waren. Dit was absoluut noodzakelijk voor een workshop met een 60 studenten. Resoc Kempen en de RVO-society brachten zelf zeer veel materiaal mee.

De organisatie van de bedrijfsbezoeken gebeurde vanzelfsprekend buiten de school.

De studenten gingen op eigen initiatief naar de bedrijven die in de buurt van Gent lagen. (zie supra)

- **Inhoudelijk uitwerken van het aanbod voor studenten**

De inhoud en lagen vast maar moesten nog geconcretiseerd worden in sessies, opdrachten en uitstappen voor de studenten.

- **Informatiemomenten voor lectoren en opleidingsvoorzitters**

Het definitieve plan van het project Ankie voor het academiejaar 2006-2007 werd in september voorgesteld. De laatste wijzigingen werden aangebracht alvorens we dit plan naar de stagescholen brachten.

- **Informatieverstrekking aan directies van de basisscholen**

Het definitieve plan voor het project Ankie van het academiejaar 2006-2007 werd aan de directies van de stagescholen voorgesteld, aan de hand van een brief (zie bijlage 14) en nadien volgde een telefonisch gesprek.

Er werd aan de lectoren die, in de verschillende stagescholen studenten begeleiden, gevraagd om het project, indien nodig, verder toe te lichten en de vragen naar de projectcoördinator door te sturen.

6.3 Uitvoerende fase: aan de slag met Ankie

- **Ankiedagen**

In het begin van dit academiejaar vond per klas een dagsessie plaats over het project Ankie. Tijdens deze sessie maakten de studenten kennis met de drie thema's (kiezen, gender en technologie) en de 5 pijlers (probleemoplossend denken en handelen, kiezen, breed aanbod, differentiëren, roldoorbrekend werken) van het project. Zowel theoretische concepten als wenken voor de praktijk kwamen aan bod.

- **Bedrijfsbezoeken**

In het kader van horizonverruiming brachten de studenten een bedrijfsbezoek. Als toekomstige leerkrachten zullen zij kinderen begeleiden bij hun studiekeuze. We vinden het noodzakelijk dat de studenten voldoende op de hoogte zijn van het bestaande aanbod: opleidingen en beroepen.

- **Proeflessen en –activiteiten**

Tijdens deze lessen en activiteiten kunnen studenten hun vaardigheden oefenen. De pijlers van het project Ankie staan hier centraal.

- **Workshops “Techniek is Overall”**

De studenten volgden drie workshops techniek die gegeven werden door Resoc Kempen. Deze workshops hebben als voornaamste doel de affiniteit met technologie en het zelfvertrouwen te vergroten om technologie meer als middel in de klas aan bod te laten komen. De studenten kregen op vraag ook extra begeleiding en ondersteuning om technologie te integreren tijdens hun stages.

- **Slotdag Ankie**

De slotdagen voor de studenten vonden plaats in april 2007. De studenten kregen een workshop met het thema “Chip Chip Hoera” (Lager onderwijs) of “Wardje” (Kleuteronderwijs). De heer Omer Deboes van de RVO-society stelde het pakket voor op een zeer interactieve wijze. Ze kregen ook de kans om tijdens een materialenbeurs kennis te maken met diverse koffers, materialen en informatie rond techniek. Daarna volgde een praktijkverhaal van een leraar lager- of kleuteronderwijs over het integreren van techniek en technologie in de klas.

- **Persconferentie**

Op woensdag 20 december vond de persconferentie plaats van het project Ankie in de Lerarenopleiding Ledeganck. Tijdens deze persconferentie werd het doel van het project aan de pers en het brede publiek bekend gemaakt.

- **Stages**

De studenten liepen 5 tot 6 weken stage in een basisschool. Daarbij kregen ze de opdracht om project Ankie te integreren. Naargelang de mogelijkheden en keuzes van de stageschool konden zij werken aan het project Ankie.

De directies werden op voorhand op de hoogte gebracht van de mogelijkheden.

De studenten kregen uitleg en instructies tijdens de Ankiesessies en via het platform Dokeos.

Tijdens de stages besteedden de studenten aandacht aan:

- de ontplooiing van ieders talent en diversiteit;
- technologie
 - kinderen kunnen creatief en ongeremd werken
 - kinderen mogen fouten maken
 - grensverleggend
 - samen denken en werken
 - algemeen vormend (breed toepasbaar)
 - doet beroep op verschillende intelligenties van het kind
 - wekt sluimerende bekwaamheden op
 - probleemoplossend denken en handelen
 - relatie met de werkelijkheid;
- overwinnen van de technologische struikelblokken
 - onkunde: "Ik kan dat niet..."
 - infrastructuur: gebrek aan ruimte en materiaal
 - ervaring: weinig positieve ervaringen
 - planlast: "Het programma zit al zo vol..."
 - organisatie: organisatie in de klas en de school;
- reflecteren over het project Ankie (zie bijlage 15)

- **Bijwonen van evenementen, volgen van navormingen rond studiekeuze-begeleiding, beroepen, talentenontwikkeling en technologie**

De projectcoördinatoren⁴³ en de geïnteresseerde lectoren namen deel aan evenementen en navormingen om hun horizon te verruimen.

Uitbouwen van het netwerk en bijzondere evenementen

- Beroepenhuis
- Proeftuinenforum
- Associatie Universiteit Gent
- COV dagen
- Doe-dagen van de Pedagogische Begeleidingsdienst Stad Gent (De uitgewerkte workshop vindt u in de praktische leidraad)
- Dies Natalis Hogeschool Gent
- Opendeurdag Lerarenopleiding Ledeganck
- Persconferenties:
 - Voorstelling van het project
 - Basisschool De Wijze Eik Mariakerke i.s.m. Expose – Sossissi Pepperoni

⁴³ Een voltijdse opdracht werd gesplitst in twee deeltijdse opdrachten. Er was een projectcoördinator die meer vertrouwd was met kleuteronderwijs en één voor lager onderwijs.

6.4 Evaluatie- en slotfase: Ankie als deel van de opleiding

Tijdens deze fase trachtten we alle voorbije activiteiten te evalueren. We zochten ook naar mogelijkheden om de visie van het project verder te zetten binnen de verschillende opleidingen.

- **Evaluatiegesprekken met lectoren en opleidingsvoorzitters over het project**

Samen met de lectoren en de opleidingsvoorzitters keken we naar de effecten van het project Ankie. We zochten ook naar mogelijke manieren om het project in de opleiding verder te zetten.

In beide opleidingen is men er van overtuigd dat de aandachtspunten die “Accent op Talent” heeft geformuleerd behouden moeten blijven in de Lerarenopleiding Ledeganck, omdat ze inspelen op de vraag van het werkveld⁴⁴:

- meer aandacht geven aan talentenontdekking en verschillende leerstijlen van leerlingen;
- meer ruimte creëren om in te spelen op de ontwikkeling van individuele talenten;
- meer gebruik maken van actieve werkvormen en van de combinatie van denken en doen;
- meer vakoverschrijdende projecten integreren in het onderwijs;
- meer actieve betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor het leerproces leggen bij de lerende zelf;
- meer doe-activiteiten voorzien voor leerlingen én leerkrachten.

In de opleiding lager onderwijs is er een bewustwordingsproces op gang gekomen tijdens het project Ankie bij de studenten en de lectoren. Er zal getracht worden om de visie van het project te laten verder leven in de komende jaren maar er zullen geen aanpassingen gebeuren in het curriculum.

In de opleiding kleuteronderwijs zal Ankie “verder leven”. De pijlers blijven centraal staan in de opleiding. Dit werd ook zo opgenomen in de visietekst van de opleiding. De opdrachten die dit jaar aan de studenten gegeven werden, worden in de toekomst beter geformuleerd en opnieuw meegegeven aan de studenten. Tijdens proefactiviteiten krijgen de studenten opnieuw de kans om kennis te maken met de pijlers. Het project Ankie is vertaald in “Accenten” en zal geïntroduceerd worden in het eerste en tweede jaar en verder gezet worden in het derde jaar. Tot slot zal technologie in zijn meest ruime zin een belangrijke plaats blijven krijgen in de opleiding.

⁴⁴ Van de Berghe W., Meer techniek in algemene vorming! Studie- en Adviesbureau Tiko, (2006) Accent op talent. Koning Boudewijnstichting, Brussel.

- **Organisatie van eindwerken rond thema's van Ankie**

In het academiejaar 2007-2008 zullen een 8-tal studenten (2 groepen) een eindwerk maken rond technologie, talentenontwikkeling en zorg in de kleuterschool. Dit zal gebeuren in samenwerking met de Pedagogische begeleidingsdienst van de Stad Gent.

- **Evaluaties afnemen bij studenten**

We hebben aan de hand van zeer eenvoudige evaluatieformulieren de studenten om feedback gevraagd (zie bijlage 16). De reacties van de studenten komen in grote mate overeen met onze bevindingen:

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> • bewuster omgaan met de thema's; • meer zelfvertrouwen en affiniteit met technologie; • vaardigheden kunnen trainen; • gastsprekers zijn zeer verrijkend. 	<ul style="list-style-type: none"> • te lange sessies, beter spreiden over het jaar; • soms herhalingen van theoretische delen; • Ankie is meer dan alleen technologie, dat kwam niet steeds aan bod; • scholen zijn zelf soms nog op zoek en dan is het voor een stagiair niet altijd evident om nieuwe dingen te introduceren of er tijd voor te krijgen.

De reacties kan je lezen in bijlage 17.

7 Positieve aspecten

Het project Ankie heeft deuren en ogen geopend bij alle actoren. Het heeft gedurende de looptijd van het project ups en downs gekend. We kunnen globaal gezien besluiten dat het de Lerarenopleiding Ledeganck in beweging heeft gezet. De studenten en de lectoren kijken met een andere bril naar kiezen, gender en technologie.

We geven een overzicht van de meest positieve aspecten van het project Ankie in de Lerarenopleiding Ledeganck zijn:

- Meer aandacht voor talentenontdekking en verschillende leerstijlen van de studenten;
- Studenten maken meer gebruik van actieve werkvormen en van de combinatie denken en doen;
- Studenten staan meer stil bij genderbewust onderwijzen;
- Studenten zorgen ervoor dat kinderen de kans krijgen zelf te kiezen en hun horizon te verruimen. Er wordt meer actieve betrokkenheid en verantwoordelijkheid voor het leerproces bij de lerende zelf gelegd;
- Studenten voorzien meer doe-activiteiten voor leerlingen;
- Technologie heeft een volwaardige plaats gekregen binnen de opleiding;
- De lerarenopleiding heeft een degelijk netwerk kunnen uitbouwen rond het thema "Anders Kiezen";
- Lectoren en studenten van het 2e modeltraject hebben hun kennis en vaardigheden kunnen uitbreiden rond de thema's van het project;
- De reacties van de studenten op het einde van het project waren een opsteker voor al het werk van de projectmedewerkers!

8 Valkuilen

Zoals hierboven vermeld, waren er naast de ups ook downs. Gedurende het jaar was het niet altijd evident om vernieuwende zaken te introduceren en studenten en lectoren ervan te overtuigen dat Ankie een meerwaarde kan zijn. Als projectcoördinatoren waren we soms ook te idealistisch in onze bedoelingen en acties.

We geven u ook een opsomming mee van de valkuilen van het project.

- Het project Ankie werd gefinancierd en liep voor een bepaalde tijd. Daarna zal de Lerarenopleiding Ledeganck, de Hogeschool, zelf middelen en tijd moeten vrijmaken om deze visie verder te zetten. Het zou spijtig zijn dat er zoveel beweging is veroorzaakt en dat dan alles uitdraait op een eenmalige actie.
- Naar aanleiding van de gesprekken en vragenlijsten bij de aanvang van het project hebben we gemerkt dat er een grote nood was aan meer positieve ervaringen met technologie en activiteiten waar praktische vaardigheden kunnen geoefend worden. Dit heeft ervoor gezorgd dat we ons gefocust hebben op technologie en beroepen. Het was tevens een zeer concreet en tastbaar gegeven waarvoor we konden rekenen op de expertise van verschillende personen, organisaties en instanties. Dit heeft er voor gezorgd dat we te weinige expliciete aandacht (bijv. workshops, activiteiten) hebben besteed aan de keuzevaardigheden: het leren kiezen. We hebben ook ondervonden dat er nog maar weinig goede navormingen en studiedagen zijn die we ook aan onze studenten konden aanbieden. Impliciet is dit wel aan bod gekomen bijv. in de lessen van de lectoren, maar het verdiende meer aandacht.
- Te veel willen aanbieden en bereiken in te korte tijd. Het project Ankie had drie belangrijke thema's. We hebben er bij de aanvang van het jaar, ook om praktische redenen, voor gekozen om deze thema's aan bod te laten komen in het 2e modeltraject. Achteraf bekeken was het beter geweest om deze thema's bijvoorbeeld gespreid over de drie modeltrajecten (1ste: gender; 2de: kiezen en technologie; 3de: integratie) aan bod te laten komen.

9 Aanbevelingen voor de toekomst: werk aan de winkel

Gedurende het academiejaar 2006-2007 hebben we, zoals al vermeld, vooral de focus gelegd op techniek en technologie in het basisonderwijs. Het zelf doen, het zelf ervaren en het daarna zelf toepassen in de praktijk.

Dit heeft tot zeer positieve resultaten geleid. We zijn ervan overtuigd dat studenten meer zelfvertrouwen hebben gekregen om technologie te integreren in de klaspraktijk. Naar aanleiding van deze ervaringen met studenten willen we nog een aantal suggesties of aanbevelingen geven voor lerarenopleidingen die technologie een betere plaats willen geven binnen het curriculum.

Er is weinig interesse in technologie, dus we moeten opletten dat techniek niet als een technisch vak wordt aangeboden, maar wel als een leermiddel of een bindmiddel bij de verschillende leergebieden en activiteiten. Als techniek meer als middel om anders te leren (probleemoplossend, verhalend, ontdekkend) wordt gebruikt, zal de interesse van studenten én lectoren waarschijnlijk groter zijn. Techniek kan bijvoorbeeld ook goed geïntegreerd worden met andere onderwerpen zoals coöperatief leren, zelfstandig werken, verdieping en verrijking van leergebieden en/of meervoudige intelligentie. Techniek moet gezien worden als een didactisch vehikel om de leercontext rijker te maken en niet als een vak erbij.

Een hogere appreciatie voor technologie in het onderwijs zal moeten gerealiseerd worden in de scholen zelf. Voornamelijk in de basisschool omdat de leerlingen daar nog onbevangen staan tegenover technologie.

In de hoogste jaren van het basisonderwijs, zijn ze erg geboeid door de wereld rondom hen en door de vraag "hoe werkt dat?". Die natuurlijke interesse kan een prima aanknopingspunt zijn voor doe- en denkactiviteiten rond technologie.

Dit vraagt echter veel van de leerkracht:

- het opbouwen van leerlijnen technologie;
- het didactisch verantwoord aanbieden van constructieoefeningen;
- het organiseren van teams van leerlingen die samenwerken;
- het aanzetten tot creatief denken binnen een technische context,

Het zijn allemaal vaardigheden waar de doorsnee leerkracht niet zo vertrouwd mee is. De doorsnee leerkracht is geen technicus. Aandacht voor technologie betekent een ommezwaai in het eigen denken en in het eigen waardepatroon. Zoiets verwezenlijk je niet alleen met een lessenspakket aan te bieden en met het volgen van enkele demo's. Ondersteuning van leerkrachten is dus noodzakelijk. Een interessante piste zou er in kunnen bestaan om een "totaalpakket" aan te bieden voor een heel schoolteam, ondersteund door een begeleider.⁴⁵

Het rapport van "Accent op Talent" gaf een paar jaar geleden al aan dat "techniek" een meer belangrijke plaats dient in te nemen in het basisonderwijs, en dus ook binnen de

⁴⁵Van de Berghe W., Meer techniek in algemene vorming! Studie- en Adviesbureau Tiko, (2006) Accent op talent. Koning Boudewijnstichting, Brussel.

lerarenopleidingen die onderwijzers opleiden. Meestal hebben noch de studenten, noch hun lectoren en stagementoren ook maar enige voeling met technologie. Ten tweede dienen leerkrachten – niet enkel in het basisonderwijs – begeleid en bijgeschoold te worden om op een creatieve manier met techniek te kunnen omgaan. Het impliceert ook dat projectwerk en vakoverschrijdend werken gestimuleerd dient te worden, waarin techniek dan zijn plaats kan vinden.

Een onderschat fenomeen is dat veel leerkrachten faalangst hebben voor vernieuwing. Ze denken dat ze niets anders kunnen dan wat ze altijd gedaan hebben. Leerkrachten moeten de kans krijgen om in een niet-bedreigende omgeving te experimenteren om zo hun nieuwe rol aan te leren. De lerarenopleiding in samenwerking met bijv. TSO en BSO scholen en de bedrijfswereld spelen hierbij een belangrijke rol. Door een aangepast aanbod en vraaggerichte begeleiding kunnen zij de leerkrachten te helpen bij het verkennen techniek en technologie.

Hoe zien we dit concreet binnen een lerarenopleiding?

De thema's⁴⁶ integreren in het bestaande curriculum:

1. in alle opleidingsonderdelen, stages, reflecties en opdrachten.
2. gedurende drie modeltrajecten de thema's aan bod laten komen.
3. opwaardering van het opleidingsonderdeel technologie:
 - a. vaardigheden en kennis uitbreiden;
 - b. koppeling naar andere opleidingsonderdelen/leergebieden;
 - c. meer uren plannen in het curriculum;
 - d. infrastructuur verbeteren (een degelijk uitgerust TO-lokaal).
4. een module uitwerken en aanbieden aan studenten (bij voorkeur derde modeltraject) waar de drie thema's geïntegreerd aan bod komen. In deze module is het belangrijk dat er ruimte is om te experimenteren.
5. een beroep doen op buitenschoolse expertise die de horizon verruimt. Aan te bevelen zijn ook bedrijfsbezoeken of diensten die rond deze thema's werken (bijv. CLB). Dergelijke module zal dus stagemogelijkheden (niet alleen in scholen) moeten bieden. Deze module kan verplicht zijn (omdat de opleiding dit een onmisbaar gegeven vindt in de opleiding van een leraar) of een keuzemogelijkheid (omdat de opleiding de studenten de keuze wil geven om zich verder te verdiepen in het thema).
6. navorming voor mentoren en leerkrachten i.s.m met o.a. secundaire "technische scholen", bedrijven (klein en/of groot), vakmensen, Centra voor leerlingenbegeleiding, pedagogische begeleidingsdiensten, proeftuinen,
7. studiedagen met verschillende relevante thema's.

⁴⁶ We verwijzen hier naar de theoretische leidraad.

Momenteel is er een grote nood aan degelijke navormingen, studiedagen en begeleiding rond studiekeuzebegeleiding en talentenontwikkeling. Er zijn al heel veel goede initiatieven zoals bijv. het Beroepenhuis, de Proeftuinen, Technopolis,... maar ze vormen geen samenhangend geheel. Het zijn uitstappen en initiatieven die een bijdrage willen leveren aan het vormen van een bewuste studiekeuze of de horizon willen verruimen van kinderen en hun pedagogische omgeving.

Er is echter meer nodig dan dit om de huidige en toekomstige leerkrachten voor te bereiden en te begeleiden bij hun taak van studiekeuzebegeleiding.

Binnen dit project zijn we er zelf ook niet in geslaagd om dergelijke navormingen of studiedagen te ontwikkelen. Maar we bevelen het sterk aan en doen als lerarenopleiding in de toekomst er alles aan om dit zelf verder uit te bouwen.

*" 't Is dat je achteraf pas...
alles van tevoren weet ..."
Bart Peeters*

Praktische Leidraad

ANders KIEzen in de basisschool

Dienst Beroepsopleiding
departement Onderwijs en Vorming

1 Leeswijzer

Op welke manier kan het project Anders Kiezen praktisch en gedurende het ganse schooljaar bij de leerkracht basisonderwijs aan bod komen?

In de praktische leidraad worden een aantal suggesties gegeven om aan de slag te gaan met Ankie in de klas gedurende het ganse schooljaar en van de kleuterklas tot het einde van de lagere school.

In wat volgt vindt u 4 verschillende themafiches die steeds op dezelfde manier zijn opgebouwd.

Namelijk:

- Thema
- Doelgroep
- Suggesties
 - Kijk om je heen (observeren en inventariseren)
 - Aan de slag (doen)
 - Volg het op (evalueren en opvolgen)
- Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

1.1 Continuïteit

De 4 themafiches richten zich naar verschillende doelgroepen binnen het basisonderwijs. Per doelgroep worden andere accenten gelegd. Op deze manier zullen kinderen van de kleuterschool tot het einde van de lagere school zichzelf beter leren kennen (zelfconceptverheldering), kennis kunnen maken met een breed aanbod (horizonverruiming) en hun keuzevaardigheden ontwikkelen.

De thema's worden voor de kleuterschool in zijn geheel aangeboden en voor de lagere school per graad. Het is aan de school en de leerkracht zelf om te kiezen wanneer ze ermee starten maar we raden aan om vanaf de derde kleuterklas doelgericht rond Anders Kiezen te werken. Daarna kan je per graad rond de aangeboden thema's werken. Gedurende twee jaar kan je dit thema grondig uitdiepen en opvolgen en geef je de kinderen de kans om met het thema kennis te maken.

We willen op geen enkele manier iets opleggen aan de leerkrachten en sterk sturende inhouden meegeven. We willen wel dat deze suggesties continu aan bod komen gedurende de basisschool en een inspiratiebron en motivatiemiddel zijn om uitgebreid rond studiekeuzebegeleiding in de klas te werken.

1.2 Thema's

Kleuters

Thema: een jaar vol beroepen
Accenten op beroepen en het ontdekken van talenten.

Eerste graad

Thema: talentenzoektocht
Accenten op het ontdekken van talenten en verwerven van een breed aanbod van vaardigheden.

Tweede graad

Thema: doe-het-zelf
Accenten op technologie en het ontdekken van talenten.

Derde graad

Thema: kunnen jongens dansen en meisjes boksen?
Accenten op gender, het ontdekken van talenten en het ontwikkelen van keuzevaardigheden.

1.3 Aandachtspunten

- **Roldoorbrekend werken en genderbewust onderwijzen**

Als leerkracht moet je het eigen pedagogisch en didactisch handelen voortdurend screenen op vooroordelen en stereotiepen. Bijv. het gebruik van een breed aanbod aan rolmodellen (foto, verhaal, gast in de klas, ...). Zorg voor een evenwicht tussen mannelijke en vrouwelijke rolmodellen en durf traditionele rolpatronen doorbreken. We verwijzen hierbij ook naar de theoretische leidraad (bij Begripsomschrijving en bij Pijlers/Zelfconceptverheldering).

- **Creativiteit en eigenheid van de kleuters stimuleren en respecteren**

Bij de uitwerking of het gebruik van de thema's in de klas is het belangrijk om kinderen zo weinig mogelijk in een bepaalde richting te sturen en kant-en-klare dingen aan te bieden. Het verkennen, het ontdekken van de verschillende mogelijkheden en problemen is nu net verrijkend voor de kinderen én de leerkracht. Als leerkracht zorg je natuurlijk wel dat kinderen de mogelijkheid hebben om hun horizon te verruimen. Dit wil zeggen dat je soms toch eens iets moet aanbieden en structuur brengen in het geheel.

Het vertrekken vanuit probleemstelling en vanuit de kinderen of hun leefwereld, heeft onze voorkeur. De kinderen gaan samen (ook met leerkracht) op zoek en krijgen de kans om fouten te maken.

- **“Wat kan ik goed?”**

Vraag niet steeds aan kinderen wat ze willen worden, deze vraag zullen ze zelf wel aan bod laten komen tijdens spel of andere momenten.

Je kunt kinderen bewust laten worden over het eigen kunnen, de vaardigheden die ze verwerven en wat ze ermee kunnen doen. Hierbij kan dan een link gelegd worden naar beroepen. Namelijk welke vaardigheden/kennis moet iemand bezitten om een bepaald beroep uit te oefenen. Of welke beroepen zou iemand kunnen uitvoeren met een bepaalde kennis en vaardigheden.

Op deze manier stimuleer je kinderen om meer na te denken over het eigen kunnen en niet onmiddellijk te denken in termen van beroepen.

1.4 Ontwikkelingsdoelen en eindtermen

Bij ieder thema hebben we een selectie gemaakt van ontwikkelingsdoelen of eindtermen die u in de bijlagen vindt.

Deze selectie toont nogmaals aan dat het Project Ankie niet buiten de eindtermen werkt én ook bij alle leergebieden aansluiting vindt.

1.5 De database

U kunt gebruik maken van onze database bij de verdere uitwerking van de thema's in uw klas. Deze database bevat een bron aan informatie over kiezen, gender en technologie.

ANKIE

Verantwoordelijke uitgever:

Daniël Samyn
Dienst Beroepsopleiding
departement Onderwijs en Vorming
Koning Albert II-laan 15,
1210 BRUSSEL

Tel.: (02) 553 87 00

Samenstelling en vormgeving:

Dienst Beroepsopleiding,
departement Onderwijs en Vorming

www.ond.vlaanderen.be/dbo
dbo@ond.vlaanderen.be

Contactpersoon:

Louis Somers - louis.somers@ond.vlaanderen.be
Maria Crève - maria.creve@ond.vlaanderen.be
Tel.: 02 553 88 83

HOGESCHOOL GENT
LID VAN DE ASSOCIATIE UNIVERSITEIT GENT
DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING LEDEGANCK

Contactpersoon:

Lien Coppens - lien.coppens@hogent.be
Helena Vanhuyse - helena.vanhuyse@hogent.be
Tel.: 09 243 93 73

Vlaamse overheid

ESF in VLAANDEREN 2000 - 2006

Het Europees Sociaal Fonds draagt bij tot de ontwikkeling van de werkgelegenheid door inzetbaarheid, ondernemerschap, aanpasbaarheid en gelijke kansen te bevorderen, en door te investeren in menselijke hulpbronnen.

DIENST BEROEPSOPLEIDING
DEPARTEMENT ONDERWIJS EN VORMING